

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS INSTITUTAS

MANTAS NAVARUCKIS
(TARPTAUTINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA)

**LIBIJOS GINKLUOTO KONFLIKTO (2011 – 2012) TARPTAUTINIAI TEISINIAI
ASPEKTAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – prof. dr. Justinas Žilinskas

Vilnius, 2012

Turinys

Įvadas.....	3
1. Libijos konfliktas: faktų apžvalga	5
2. Libijos konfliktui taikytina teisė:.....	13
2.1 Netarptautinis ginkluotas konfliktas:.....	13
2.1.1 Libijos vidaus konfliktas – civilių riaušės	13
2.1.2 Sukilėlių tapimas organizuota jėga.....	17
2.2 Paraleliai egzistuojantis tarptautinis ginkluotas konfliktas	20
3. Humanitarinės intervencijos į Libiją probleminiai aspektai.....	25
4. Libijos ginkluoto konflikto šalių padaryti tarptautiniai nusikaltimai:.....	29
4.1 Muamaro Gadafo Vyriausybinių pajėgų	29
4.2 Sukilėlių vykdyti pažeidimai	37
4.3 NATO pajėgų	41
Išvados.....	47
Literatūros sąrašas	49
Santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis)	60
Priedai.....	62

Įvadas

2011 m. kilęs „Arabų pavasaris“ inspiravo plačius socialinius judėjimus, kurie siekė nuversti ilgus metus šalis valdžiusius diktatorius Artimuosiuose Rytuose ir Šiaurės Afrikoje. Protestų banga, kilusi Tunise, ilgainiui apėmė kitas regiono valstybės. Protestuotojai reiškė pilietinį nepaklusnumą streikuose, demonstracijose, sambūriuose. Šie asmenys naudojami masinėmis informavimo priemonėmis, siekdami susiorganizuoti, bendrauti, išreikšti savo požiūrį į esamą valdymo formą. Pagrindinis protestuotojų šūkis buvo Ash-sha‘b yurīd isqāṭ an-nizām (žmonės siekia pakeisti esamą režimą).¹ Dauguma „Arabų pavasario“ demonstracijų susilaukė žiauraus atsako iš įgaliotų valdžios institucijų. Pasitelkiant karines pajėgas buvo siekiama kuo greičiau nuslopinti šį pasipriešinimą bei išsaugoti valdžią.

Libijoje šis reiškinys išprovokavo demonstracijas prieš Muamaro Gadafio valdymą bei pagrindinius žmogaus teisių ir laisvių pažeidimus. Muamaras Gadafis, bandydamas slopinti neramumus žiauriomis priemonėmis, sukėlė šalyje pilietinį karą, kuris sąlygojo tarptautinės humanitarinės teisės normų pažeidimus. Jungtinės Tautos, reaguodamos į situaciją Libijoje, priėmė rezoliuciją Nr. 1973 (2011), kuri įpareigojo konflikto šalis nedelsiant paskelbti paliaubas bei nutraukti civilių asmenų žudymus. Muamarui Gadafiui nevykdant rezoliucijos reikalavimų, buvo numatyta nedelsiant įgyvendinti rezoliucijos reikalavimus bei pradėti karinę intervenciją. Šis žingsnis iš esmės nulėmė persilaužimą ginkluotame konflikte bei priartino jo pabaigą.

Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1973 (2011), sankcionavusi humanitarinę intervenciją, susilaukė nemažai kritikos bei buvo ganėtinai prieštaringai vertinama tarptautinėje bendruomenėje dėl teisėtumo pakeisti esamą režimą. Trečiųjų šalių įsikišimas į konfliktą lėmė konflikto transformaciją ir šalių teisinio statuso pokyčius. Ši intervencija buvo esminis indėlis, siekiant užtikrinti tarptautinę taiką ir saugumą, nutraukiant Gadafio Vyriausybės pajėgų vykdytus žmogaus teisių pažeidimus.

Magistro darbo tema aktuali tuo, kad Libijos ginkluotas konfliktas yra naujas reiškinys tarptautinėje arenoje. Šiame konflikte išryškėjo nemažai tarptautinių teisinių problemų: trečiųjų šalių įsikišimas į konfliktą, režimo pakeitimo teisėtumas, konflikto šalių padaryti tarptautiniai nusikaltimai bei jų atsakomybės klausimai. Šių problemų sprendimas yra reikšmingas siekiant užtikrinti tarptautinės teisės principų laikymąsi. Kadangi konfliktas yra mažai analizuotas, todėl trūksta kompetentingo tarptautinio teisinio įvertinimo.

¹ http://www.huffingtonpost.com/uriel-abulof/what-is-the-arab-third-es_b_832628.html; prisijungimo laikas:2012-08-

Baigiamojo darbo tikslas – įvertinti Libijos ginkluotą konfliktą pagal tarptautinės teisės normas.

Baigiamojo darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti pagrindinius Libijos konflikto etapus;
2. Išanalizuoti Libijos ginkluoto konflikto transformaciją bei taikytiną teisę;
3. Pateikti humanitarinės intervencijos į Libiją tarptautinį teisinį vertinimą;
4. Išanalizuoti ginkluoto konflikto šalių padarytus tarptautinius nusikaltimus bei jų atsakomybę.

Tyrimo objektas – Libijos ginkluotas konfliktas (2011 – 2012). Darbe naudojami tyrimo metodai: chronologinis, lyginamosios analizės metodas, sisteminės analizės metodas ir analitinis-kritinis metodas. Metodų pasirinkimą sąlygojo pati darbo koncepcija: mokslinės ir norminės literatūros analizė. Būtent šie metodai leidžia atskleisti pagrindines darbo problemas. Analizuojant šią temą ir gilinantį į darbo objektą, remtasi įvairia medžiaga: užsienio šalių mokslininkų darbais, publikuotais moksliniais straipsniais, teismų praktika, tarptautinių organizacijų priimtais dokumentais.

1. Libijos konfliktas: faktų apžvalga

Libijos istorija, valdant Muamarui Gadafiui, truko keturis dešimtmečius: nuo 1969 m. iki 2011 m. Muamaras Gadafis tapo de facto Libijos lyderiu 1969 m. rugsėjo 1 dieną, kai Libijos kariškiai įvykdė persversmą bei karalius Idris I buvo priverstas palikti šalį. Karaliui palikus šalį, Libijos Revoliucinė taryba, vadovaujama Muamaro Gadafio, panaikino monarchiją bei paskelbė naują Libijos Arabų Respubliką, kurios moto: „laisvė, socializmas bei vienybė“². Vyravo vienpartinė sistema, sukurta 1971 m. 1973 m. pulkininkas Gadafis paskelbė „Popular Revolution“, kuri numatė Libijos piliečių tiesioginį dalyvavimą, valdant savo šalį, per Žmonių komitetus. 1977 m. kovo mėnesį Bendrasis žmonių kongresas, kuris Libijoje turėjo parlamento galias bei iš principo buvo aukščiausias įstatymų priėmimo organas, paskelbė „Popular rule“ sistemą. Pagal šią sistemą, visi Libijos piliečiai, sulaukę 18 metų, galėjo tiesiogiai dalyvauti sprendimų priėmimo procese per Bendruosius žmonių komitetus vietiniame lygmenyje. Šie sprendimai turėjo būti perduoti Bendrajam žmonių kongresui. Ministerijos buvo panaikintos, o jų funkcijos perduotos Bendriesiems žmonių komitetams, kurie įgyvendino Bendrojo žmonių kongreso sprendimus. 1977 m. Libijos pavadinimas buvo pakeistas į „Didieji Socialistiniai Libijos Žmonių Arabų Emyratai“.

1977 m. buvo įkurti Revoliuciniai komitetai, siekiant išreikšti paramą Gadafio ideologijai, kuri buvo įtvirtinta „Žaliojoje knygoje“. Šioje knygoje buvo numatyta „Trečioji universalioji teorija“, kuri buvo alternatyva komunizmui bei atstovaujamajai demokratijai. Ši alternatyva nustatė masių valstybę, kur nacionalinė gerovė buvo paskirtoma tolygiai, o politinės partijos buvo laikomos atgyvenusiomis bei neatitinkančiomis naujos valstybės koncepcijos. Pagal naująją ideologiją, piliečiai valdo tiesiogiai be atstovaujamosios valdžios. Praktiškai Revoliuciniai komitetai veikė visiškai neribojami teisminės valdžios. Tokiu būdu buvo eliminuota opozicija.³ Būdamas valdžioje nuo 1969 m., Muamaras Gadafis vaizdavo save ne kaip šalies vadovą, o kaip įtakingą patarėją.

Siekiant įgyvendinti šią naują politinę sistemą, Muamaras Gadafis turėjo susidoroti su politiniais oponentais: marksistais, trockistais, uždraustų politinių partijų nariais. 1970 m. buvo atkurta mirties bausmė po daugiau nei 20 m. de facto moratoriumo. 1984 m. Tripolyje, po nepavykusio pasikėsinimo į Gadafio gyvybę, kurį organizavo Libijos nacionalinis gelbėjimo frontas, buvo pradėta masinė politinių oponentų „valymo“ operacija.

² Libya: history// <http://globaledege.msu.edu/countries/libya/history/>; prisijungimo laikas: 2012-08-16

³ Libya of tomorrow. What hopes for human rights?// <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/007/2010/en/65e2d9ca-3b76-4ea8-968f-5d76e1591b9c/mde190072010en.pdf>; prisijungimo laikas 2012-08-16

Muamaras Gadafis naudojo represijas prieš visus politinius oponentus, įskaitant Libijos piliečius tremtyje. Šiuo laikotarpiu buvo paplitę neteisėti kalinimai, kankinimai, žmogaus orumą žeminantis elgesys. Šie neteisėti veiksmai buvo naudojami ne tik prieš politinius oponentus, bet ir prieš jų šeimos narius. Žmogaus teisių pažeidimai buvo viena iš 2011 m. revoliucijos priežasčių, kuria buvo siekiama įgyvendinti politines reformas.

1988 m. Libijoje pastebimi pirmieji teigiami pokyčiai žmogaus teisių srityje. Kovo mėnesį pulkininkas Gadafis paleido 400 politinių kalinių. Tų pačių metų birželio mėnesį buvo panaikintos visos galiojančios mirties bausmės. Gadafis viešai paskelbė, kad kai kurie asmenys buvo kalinami neteisėtai. Tarptautiniame lygmenyje Libija ratifikavo Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakto I papildomą protokolą, kuris numatė individualios peticijos teisę. Taipogi buvo ratifikuota Konvencija prieš kankinimus ir kitą žmogaus orumą žeminantį elgesį. Nepaisant teigiamų pokyčių, taikūs disidentų veiksmai toliau buvo kriminalizuojami. 1980 – 1990 m. išaugo žmogaus teisių pažeidimų skaičius. Šiuo etapu suaktyvėjo masiniai areštai, prievartiniai dingimai, kankinimai.⁴ Padėtis šalyje buvo stebima tarptautinės bendruomenės, įskaitant Amnesty International.

Masiniai įtariamų politinių oponentų bei uždraustų grupių narių areštai buvo atnaujinti 1989 m. sausio mėnesį. Areštai tęsėsi iki 1990 m. balandžio mėnesio. Prasidėjo ginkluoti susirėmimai tarp valdžios opozicijos ir ginkluotų grupių, valstybės pajėgų, Revoliucinio komiteto.⁵ Tuo metu dauguma sulaikytų asmenų ilgą laiką buvo laikomi izoliuoti. Kai kurie buvo paleisti mažomis grupelėmis, kiti žuvo Abu Salim kalėjime masinių riaušių metu. 1989 m. Dermoje buvo sulaikytas Mohamed Hassan Abu Sadra, opozicinės politinės partijos narys. Šis asmuo buvo paleistas tik 2009 m. birželį, nepaisant Jungtinių Tautų Darbo grupės nuomonės dėl neteisėto sulaikymo, kuriuo Libija pažeidžia asmens teisę į laisvę bei skaidrų teismo procesą.⁶

Kita masinių sulaikymų banga kilo po 1995 m. vidurio, kai prasidėjo ginkluota kova tarp vietos valdžios institucijų bei Libijos Islamo kovos grupės (LIFG). Ši grupė siekė nuversti Libijos valdžią. Dauguma ginkluotų susirėmimų vyko rytinėje šalies teritorijoje, įskaitant Benghazi ir Deros miestus. Remiantis Amnesty International pateikta informacija, šiuo periodu

⁴ Libya: Amnesty International's Concerns in the Light of Recent Legal Reforms (Index: MDE 19/02/91)// <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/002/1991/en/aa01c370-f943-11dd-92e7-c59f81373cf2/mde190021991en.pdf>; Libya: Gross human rights violations amid secrecy and isolation (Index: MDE 19/08/97)// <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/008/1997/en/d29afd8c-ea7c-11dd-b05d-65164b228191/mde190081997en.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-17

⁵ Libya: Further information on political detention // <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/003/1992/en/3d8dc123-ed8b-11dd-95f6-0b268ecef84f/mde190031992en.pdf> prisijungimo laikas: 2012-08-18

⁶ Libya of tomorrow. What hope of human rights p. 19// <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/007/2010/en/65e2d9ca-3b76-4ea8-968f-5d76e1591b9c/mde190072010en.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-18

keliems įtariamais islamistų grupės nariams buvo įvykdyta mirties bausmė be teismo nuosprendžio.⁷

Nedarbas bei kiti ekonominiai sunkumai taip pat lėmė revoliucijos kilimą. Šie veiksniai padėjo Libijos gyventojams susivienyti bei siekti pakeisti esamą režimą. Opozicijos rėmėjai teigė, kad korupcija, nedarbas, socialinė nelygybė buvo vieni iš esminių veiksnių, kurie nulėmė politinių reformų siekimą. Pagrindinė problema iš esmės buvo tai, kad Libija, turėdama daug gamtinių išteklių, nesukūrė gerų socialinių sąlygų savo piliečiams. Tokią situaciją sąlygojo tai, kad šalies biudžeto pajamos buvo paskirstomas labai netolygiai, didžiausią naudą gavo pulkininko Gadafo aplinkos asmenys.

Šiurkštūs žmogaus teisių pažeidimai buvo vienas iš Muamaro Gadafo valdymo bruožų. Tam tikros visuomenės grupės buvo potencialūs taikiniai, t.y opozicijos veikėjai buvo vertinami kaip Gadafo valdžios potencialūs kritikai pagal „El Fatez“ revoliucijos principą bei vertinami kaip sukeliantys grėsmę nacionaliniam saugumui. Šiems asmenims nebuvo užtikrinta teisė į teisingą ir nešališką teismo procesą. Tokiose bylose ISA (Vidaus saugumo agentūra) buvo suteiktas mandatas vykdyti teisingumą. ISA veikla siejama su šiurkščiais žmogaus teisių pažeidimais. ISA kontroliavo du pagrindinius kalėjimus: Abu Salim ir Ain Zara⁸. Asmenys, sulaikyti ISA narių, buvo laikomi ilgą laiką vienutėse, kankinami, kartais jie tiesiog dingdavo be žinios.

Pulkininko Gadafo valdymas taip pat charakterizuojamas represyvia įstatymų leidžiamąja valdžia, nukreipta prieš politines partijas bei nepriklausomas organizacijas. Jo valdymo laikotarpiu iš esmės neegzistavo nepriklausomos žiniasklaidos priemonės. Paskutiniaisiais valdymo metais buvo pastebima daugiau tolerancijos opoziciškoms nuomonėms, bet iki tam tikrų nustatytų ribų. Tiesioginė pulkininko Gadafo ir jo politinės ideologijos kritika buvo draudžiama. Nei politinės partijos, nei nepriklausomos žmogaus teisių organizacijos nebuvo leidžiamos. Muamaro Gadafo Tarptautinis labdaros ir vystymosi fondas buvo vienintelė organizacija, sprendžianti žmogaus teisių problemas, tačiau jai trūko nepriklausomumo.

Nors Libijos nacionalinė teisė garantavo taikių susirinkimų laisvę, tačiau faktiškai vieši susirinkimai bei protestai buvo toleruojami tik tuo atveju, jeigu dalyviai rėmė Vyriausybės politiką. 2008 m. vieši protestai kilo Bengehazyje dėl Abu Salim kalėjime sulaikytųjų mirties bausmės įvykdymo. Kaliniams mirties bausmė buvo įvykdyta už riaušes, kurias šie sukėlė siekdami

⁷ Libya: Gross human rights violations amid secrecy and isolation (Index: MDE 19/08/97)// <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/008/1997/en/d29afd8c-ea7c-11dd-b05d-65164b228191/mde190081997en.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-19.

⁸Libya: June 1996 killings at Abu Salim prison// <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya2003.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-19

geresnių kalinimo sąlygų⁹. Žudynės Abu Salim kalėjime lėmė asmens teisės į gyvybę pažeidimą, kurią užtikrina Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 3 str., Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakto 6 str. Tarptautinės nevyriausybines organizacijos Amnesty International nuomone, asmenys, kurie buvo nužudyti Abu Salim kalėjime, iš esmės buvo mirties bausmės įvykdymo be teismo sprendimo aukos.¹⁰ Jungtinių Tautų principai „Dėl efektyvaus kelio užkirtimo ir ištyrimo už neteisėtus mirties bausmės vykdymus“ reikalauja, kad valstybė kriminalizuotų šias veikas bei uždraustų viešosios valdžios ar kitiems pareigūnams vykdyti tokias bausmes.

2011 m. vasario 15 d. vakarą prasidėjo taikios demonstracijos Bėnghazyje, antrame pagal dydį Libijos mieste, inspiruotos „Arabų pavasario“. Vidutiniškai 500 - 600 demonstrantų susirinko protestuoti dėl žmogaus teisių advokatės arešto¹¹ prieš Bėnghazijos policijos nuovadą.¹²

Libijos saugumo pajėgos, vilkėdamos civiliais drabužiais, išvaikė protestuotojus, naudodami ašarines dujas bei lazdas.¹³ Tuo metu nevyriausybė organizacija Human Rights Watch informavo, kad saugumo pajėgos sužeidė mažiausiai keturiolika žmonių ir vienas žmogus žuvo per neramumus.¹⁴ Per kitas tris dienas protestai nuo rytinės Libijos dalies išplito iki vakarinės per šiaurės Libiją. Šimtai protestuotojų išėjo į gatves Baidoje, Dernoje, Zawiya, Tripolyje, Ajdabiya.¹⁵

2011 m. vasario 16 naktį Libijos nacionalinio saugumo pajėgos pradėjo puolimą prieš taikius protestuotojus, naudodamos ašarines dujas bei ginklus. Puolimo metu buvo nužudyti du protestuotojai.¹⁶ Vasario 17 dieną Libijos nacionalinio saugumo pajėgos apšaudė protestuotojus, nužudydamos dvidešimt asmenų.¹⁷

Remiantis Bėnghazijos medicinos centro duomenimis, 90 procentų civilių patyrė šautines žaizdas į viršutinę kūno dalį, ypač galvą ir krūtinę. Tai parodo, kad Libijos saugumo pajėgos siekė nužudyti civilius asmenis.¹⁸ Amnesty International ataskaitoje teigiama, kad

⁹ <http://articles.latimes.com/2011/mar/19/world/la-fg-libya-prisoners-20110319>; prisijungimo laikas: 2012-08-20

¹⁰ Ten pat.// <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya2003.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-19

¹¹ <http://www.nowpublic.com/world/libya-protests-ahead-fathi-terbil-arrest-demonstration-2757967.html>; prisijungimo laikas: 2012-08-22

¹² Libya: Arrests, Assaults in Advance of Planned Protests, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 16, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/02/16/libya-arrests-assaults-advance-planned-protests>; prisijungimo laikas: 2012-08-23

¹³ Ten pat.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Libya: Security Forces Fire on ‘Day of Anger’ Demonstrations, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 17, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/02/17/libya-security-forces-fire-day-anger-demonstrations>; prisijungimo laikas: 2012-08-24

¹⁷ Report on the Int’l Comm’n of Inquiry to Investigate All Alleged Violations of Int’l Human Rights Law in the Libyan Arab Jamahiriya, p. 37, U.N. DOC. A/HRC/17/44 (June 1, 2011)// http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.44_AUV.pdf; prisijungimo laikas: 2012-08-24

¹⁸ Ten pat.

Muamaro Gadafio pajėgos atidengė ugnį prieš protestuotojus Al Baydoje nužudydamos 15 žmonių.¹⁹

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryba Tarptautinės tyrimo komisijos ataskaitoje pažymi, kad vasario 17 dieną Muamaras Gadafis naudojosi samdiniais kaip snaiperiais, kurie šaudė į neginkluotus demonstrantus.²⁰ Human Rights Watch ataskaitoje teigiama, kad net jeigu Libijos saugumo pajėgų ginkluotos jėgos naudojimas galėtų būti pateisinamas, šis jėgos naudojimas buvo nesirenkamojo pobūdžio.²¹

Libijos pajėgų nesirenkamojo pobūdžio žudymai tęsėsi ir 2011 vasario 18 dieną. Keturiasdešimt penki žmonės buvo nužudyti Bēghazyje, dvidešimt trys Baidoje, trys Ajdabiya bei trys Dernoje.²² Human Rights Watch ataskaitoje pažymėjo, kad per tris protestų dienas nuo vasario 15 dienos iki vasario 18 dienos Libijos saugumo pajėgos nužudė mažiausiai aštuoniasdešimt keturis žmones, šaudydamos į civilius asmenis²³.

2011 m. vasario 19 dieną protestai peraugo į sukilimą, kai tūkstančiai protestuotojų šiaurinėje Libijos dalyje pradėjo demonstracijas prieš Libijos Vyriausybės veiksmus.²⁴ Smurtas prasidėjo vasario 19 dieną, kai tūkstančiai Libijos žmonių susirinko melstis už keturiolika protestuotojų, nužudytų Libijos pajėgų.²⁵ Laidotuvių eiseną iš Bēghazijo į Hawari kapines ėjo per Katiba El Fadil Bu Omar, griežtai saugomą kompleksą. Eisenos dalyviai skanduodami vadino apsaugos pareigūnus žudikais bei ragino palikti Bēghazijo miestą.²⁶ Liudytojai patvirtino, kad Libijos saugumo pajėgos atidengė ugnį į eisenos dalyvius.²⁷ Tarptautinės nevyriausybinių

¹⁹ Libyan Protester Shot Dead By Security Forces, AMNESTY INTERNATIONAL, Feb. 17, 2011// <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/libyan-protester-shot-dead-security-forces>; Death Toll Mounts as Libyan Security Forces Target Protesters, AMNESTY INTERNATIONAL, Feb. 18, 2011// <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/death-toll-mounts-libyan-security-forces-target-protesters-2011-02-18>; prisijungimo laikas: 2012-08-25

²⁰ Bassiouni's Commission Report on Libya// http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.44_AUV.pdf; prisijungimo laikas: 2012-08-26

²¹ Ten pat, p.37

²² Libya: Security Forces Kill 84 Over Three Days, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 18, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/02/18/libya-security-forces-kill-84-over-three-days>; prisijungimo laikas: 2012-08-26

²³ Ten pat.

²⁴ Libya: governments Should Demand End to Unlawful Killings, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 20, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings>; prisijungimo laikas: 2012-08-27

²⁵ Ten pat.

²⁶ Libyan Leader Must End Spiraling Killings, AMNESTY INTERNATIONAL, Feb. 20, 2011// <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/libyan-leader-must-end-spiralling-killings-2011-02-20>; prisijungimo laikas: 2012-08-28

²⁷ Libya: Governments Should Demand End to Unlawful Killings, // <http://www.hrw.org/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings>; prisijungimo laikas: 2012-08-29

organizacijos Human Right Watch vertinimu, mažiausiai 233 žmonės buvo nužudyti iki vasario 20 dienos.²⁸

Iki 2011 m. vasario 20 dienos sukilėliai įgijo Bėnghazio miesto kontrolę ir Libijos Vyriausybės pajėgos pradėjo atsitraukimą.²⁹ Ginkluotos jėgos naudojimas prieš protestuotojus ėmė plisti į Tripolį. Remiantis Human Rights Watch ataskaita, sukilėliai Tripolio mieste buvo sulaikomi, mušami Muamarą Gadafi remiančių pajėgų.³⁰ Taipogi oficialiai patvirtinta, kad Libijos saugumo pajėgos nužudė mažiausiai šešiasdešimt du žmones nuo vasario 20 dienos, naudodami sunkiąją ginkluotę, sprogmenis.³¹

2011 m. vasario 25 dieną Libijos saugumo pajėgos ir Vyriausybę remiančios grupės Zawiyah mieste atakavo sukilėlius.³² Libijos pajėgos apšaudė protestuotojus, kurie atsisakė paklusti Vyriausybės įsakymams likti namuose ir prisidėjo prie demonstrantų.³³ Remiantis Amnesty International ataskaita, svarbu pažymėti, kad šiame konflikto etape protestų slopinime dalyvavo samdiniai iš Afrikos šalių.³⁴

2011 m. vasario 26 dieną Jungtinių Tautų Saugumo Taryba priėmė rezoliuciją Nr. 1970 (2011), perduodama krizės sprendimą Tarptautiniam baudžiamajam teismui.³⁵ Vasario 27 dieną buvo suformuota Nacionalinė pereinamoji taryba Bėnghazio mieste, kuri atstovavo sukilėlių interesus. Pagrindinis tarybos tikslas buvo veikti kaip revoliucijos politinis veidas bei teisėtas organas, atstovaujantis Libijos valstybę.³⁶

2011 m. kovo 1 dieną Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja suspendavo Libijos narystę Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje (UNHRC).³⁷ Kaip nustatyta Jungtinių Tautų

²⁸ Ten pat.

²⁹ Libya: Campaign of Enforced Disappearances Must End, AMNESTY INTERNATIONAL, Mar. 29, 2011// <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/libya-campaign-enforced-disappearances-must-end-2011-03-29>; prisijungimo laikas 2012-08-29

³⁰ Libya: Commanders Should Face Justice for Killings, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 22, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/02/22/libya-commanders-should-face-justice-killings>; prisijungimo laikas: 2012-08-30

³¹ Ten pat.

³² Libya: Security Forces Fire on Protesters in Western City, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 26, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/02/26/libya-security-forces-fire-protesters-western-city>; prisijungimo laikas: 2012-08-30

³³ Ten pat.

³⁴ African Union Must Back Up Condemnation With Action, AMNESTY INTERNATIONAL, Feb. 23, 2011// <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/african-union-must-back-condemnation-action-2011-02-23>; prisijungimo laikas: 2012-08-31

³⁵ S.C. Res. 1970, U.N. SCOR, U.N. DOC. S/RES/1970 (Feb, 26, 2011)// <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2012-09-01

³⁶ Founding Statement of the Interim Transitional National Council (TNC), Benghazi, Libya, 5 March 2011// <http://www.ntclibya.org/english/founding-statement-of-the-interim-transitional-national-council>; prisijungimo laikas: 2012-09-01

³⁷ UN: Suspension from Rights Body Further Isolates Libya, HUMAN RIGHTS WATCH, Mar. 1, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/03/01/un-suspension-rights-body-further-isolates-libya>; prisijungimo laikas: 2012-09-02

Saugumo Tarybos rezoliucijoje Nr. 1970 (2011), laikinas narystės panaikinimas perspėjo Gadafį, kad jis yra atsakingas už tarptautinės teisės normų pažeidimus, atakas prieš civilius gyventojus bei pagrindinių žmogaus teisių paneigimą.³⁸

2011 m. kovo 2 dieną Muamaras Gadafis viešai įspėjo, jog tūkstančiai Libijos piliečių mirs, jeigu Jungtinės Tautos ar NATO įsikiš į šį ginkluotą konfliktą.³⁹

2011 m. kovo 5 d. įvyko pirmasis oficialus Nacionalinės pereinamosios tarybos susitikimas, kuriame buvo paskelbta valdymo struktūra, sudaryta iš jos narių.⁴⁰

2011 m. kovo 17 dieną Jungtinių Tautų Saugumo Taryba priėmė rezoliuciją Nr. 1973 (2011) pagal kurią sankcionavo intervenciją į Libiją, suteikdama teisę NATO pajėgoms vykdyti Libijos oro erdvės kontrolę.⁴¹ Rezoliucija reikalavo, kad Muamarą Gadafį remiančios pajėgos nutrauktų žiaurumus, nukreiptus prieš civilius gyventojus. Rezoliucija sankcionavo neskraidymo zoną ir įgaliojo NATO imtis visų reikiamų priemonių, siekiant apsaugoti civilius asmenis.⁴²

2011 m. kovo 19 dieną NATO pajėgos pradėjo intervenciją į Libiją. Nepaisant Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos priimtų rezoliucijų, nevyriausybinė organizacija ataskaitos rodė, kad žurnalistai ir toliau buvo sulaikomi, pažeidžiant rezoliucijos numatytus įpareigojimus. Remiantis Human Rights Watch ataskaita, kovo 23 dieną mažiausiai 6 Libijos bei 4 užsienio žurnalistai, rengiantys reportažus apie Libiją, buvo sulaikyti.⁴³

Remiantis Human Rights Watch ataskaita, nuo 2011 m. vasario vidurio iki kovo 30 dienos mažiausiai 370 Libijos piliečių buvo pripažinti dingusiais be žinios.⁴⁴ Taipogi Human Rights Watch patvirtino, kad Muamaro Gadafio pajėgos naudojo priešpėstines minas Ajdabiya ir Bnghazyje prieš civilius asmenis.⁴⁵

³⁸ Ten pat.

³⁹ Qaddafi: “Thousands” Will Die if West Intervenes, CBS NEWS WORLD, Mar. 2, 2011// <http://www.cbsnews.com/stories/2011/03/02/501364/main20038183.shtml>; prisijungimo laikas: 2012-09-04

⁴⁰ Founding Statement of the Interim Transitional National Council (TNC), Benghazi, Libya, published Mar. 5 2011// <http://www.ntclibya.org/english/founding-statement-of-the-interim-transitional-national-council>; prisijungimo laikas: 2012-09-05

⁴¹ Res. 1973// <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2012-09-06

⁴² Ten pat.

⁴³ Libya: Freed Detained Journalists, HUMAN RIGHTS WATCH, Mar. 23, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/03/23/libya-free-detained-journalists>; prisijungimo laikas 2012-09-07

⁴⁴ Libya: At Least 370 Missing from Country’s East, HUMAN RIGHTS WATCH, Mar. 30, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/03/30/libya-least-370-missing-countrys-east>; prisijungimo laikas: 2012-09-07

⁴⁵ Libya: Government Use of Landmines Confirmed, HUMAN RIGHTS WATCH, Mar. 30, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/03/30/libya-government-use-landmines-confirmed>; prisijungimo laikas: 2012-09-07

2011 m. kovo 17 dieną mažiausiai 8 civiliai žuvo, kai į juos buvo paleista raketa.⁴⁶ Gadafio Vyriausybės pajėgos pradėjo atakas prieš žiniasklaidos priemonių atstovus. 2011 m. balandžio 20 dieną du užsienio žurnalistai buvo nužudyti Misratoje.⁴⁷

2011 m. gegužės 16 dieną Tarptautinis baudžiamasis teismas išdavė arešto orderius Muamarui Gadafiui, Seif al – Islam ir Abdullah Sanussi dėl nusikaltimų žmoniškumui.⁴⁸ Nepaisydamos arešto orderių, Gadafio pajėgos toliau tęsė protestuotojų sulaikymus.

2011 m. gegužės 27 dieną Gadafio pajėgos atakavo miestus Nafuso kalnų regione, vakarų Libijoje. Raketos buvo nukreiptos į civilius pastatus, ligonines.⁴⁹ Taipogi Amnesty International ataskaitoje teigiama, kad Gadafio pajėgos tyčia sunaikino pagrindinius geriamojo vandens rezervuarus.⁵⁰

Vėlyvą birželį Nacionalinė išsivadavimo armija užgrobė Tripolio miestą. Nepaisant karinio progreso, kurį pasiekė sukilėlių pajėgos, remiantis Amnesty International ataskaita, rugpjūčio 19 dieną Az – Zawiya mieste, sukilėliai sumušė Gadafį remiančių pajėgų kalinius. Šie kaliniai dėl odos spalvos buvo palaikyti Gadafio pajėgų samdiniais⁵¹.

Human Rights Watch ataskaitoje teigiama, kad 2011 m. rugpjūčio 23 dieną Gadafio sūnus Khamis įvykdė mirties bausmę 45 sulaikytiesiems.⁵² Mūšiai tarp Gadafį remiančių pajėgų ir Nacionalinės išsivadavimo armijos pajėgų truko kelis mėnesius.⁵³ Išsivadavimo armija siekė užtikrinti užimtų šalies miestų kontrolę.

2011 m. spalio 20 dieną Muamaras Gadafis buvo sulaikytas Sirtos mieste, netrukus po sulaikymo jis buvo nužudytas Nacionalinio išsivadavimo armijos pajėgų kovotojų.⁵⁴ Muamaro Gadafio mirtis iš esmės sudarė prielaidas ginkluoto konflikto pabaigai.

⁴⁶ Libya: Indiscriminate Attacks Kill Civilians, HUMAN RIGHTS WATCH, Apr. 17, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/04/17/libya-indiscriminate-attacks-kill-civilians>; prisijungimo laikas 2012-09-07

⁴⁷ Libya: Journalists Killed in Misrata, HUMAN RIGHTS WATCH, Apr. 20, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/04/20/libya-journalists-killed-misrata>; prisijungimo laikas: 2012-09-07

⁴⁸ Situation in the Libyan Arab Jamahi, ICC-01/11, Prosecutor’s Application Pursuant to Article 58 as to Muammar Mohammed Abu Minya Gaddafi, Saif Al-Islam Gaddafi and Abdullah Al-Senussi, Indictment (May 16, 2011)// <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc1073503.pdf>; prisijungimo laikas 2012-09-07

⁴⁹ Libya: Rocket Attacks on Western Mountain Towns, HUMAN RIGHTS WATCH, May. 26, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/05/27/libya-rocket-attacks-western-mountain-towns>; prisijungimo laikas: 2012-09-07

⁵⁰ Libya: Disappearances in the Besieged Nafusa Mountain as Thousands Seek Safety in Tunisia, AMNESTY INTERNATIONAL, May 27, 2011// <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/020/2011/en/aed13a1a-07b4-434b-bb28-0c0aa1d53069/mde190202011en.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-07

⁵¹ Both Sides in Libya Conflict Must Protect Detainees From Torture, AMNESTY INTERNATIONAL, Aug. 25, 2011// <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/030/2011/en/8b092171-37e9-44fb-a798-26e709fda41f/mde190302011en.pdf>; prisijungimo laikas 2012-09-07

⁵² Libya: Evidence Suggests Khamis Brigade Killed 45 Detainees, HUMAN RIGHTS WATCH, Aug. 28, 2011, // <http://www.hrw.org/news/2011/08/29/libya-evidence-suggests-khamis-brigade-killed-45-detainees>; prisijungimo laikas: 2012-09-07

⁵³ <http://www.reuters.com/article/2011/08/22/us-libya-idUSTRE77A2Y920110822>; prisijungimo laikas: 2012-09-07

⁵⁴ <http://www.guardian.co.uk/world/2012/oct/20/muammar-gaddafi-killing-witnesses>; prisijungimo laikas: 2012-09-07

2. Libijos konfliktui taikytina teisė:

2.1 Netarptautinis ginkluotas konfliktas:

Tarptautinėje humanitarinėje teisėje egzistuoja dvi ginkluotų konfliktų kategorijos, kurios yra apibrėžtos bendrajame 2 bei 3 Ženevos konvencijų straipsniuose: tarptautinis ir netarptautinis ginkluotas konfliktas. Tarptautiniu ginkluotu konfliktu pripažįstamos situacijos „kai skelbiamas karas ar kyla koks nors ginkluotas konfliktas dviejų ar kelių aukštųjų susitariančiųjų šalių, net jei viena iš dalyvaujančių šalių karo nepripažįsta“.⁵⁵ Netarptautinis (vidaus) ginkluotas konfliktas yra tada, kai „kyla vienos iš aukštųjų susitariančiųjų šalių teritorijoje“.⁵⁶ Analizuojant Libijos konfliktą pagal tarptautinės teisės normų taikymą, svarbu išskirti tris periodus: taikūs protestai, netarptautinis ginkluotas konfliktas bei koegzistuojantis tarptautinis ginkluotas konfliktas.⁵⁷ Smulkesniuose paragrafuose bus detaliau analizuojami šie reikšmingi periodai, nulėmę konflikto transformaciją bei taikytiną teisę.

2.1.1 Libijos vidaus konfliktas – civilių riaušės

Remiantis Libijos konflikto etapų aprašymu, pateiktu pirmajame skyriuje, galime teigti, kad ši pirmoji konflikto stadija apima laikotarpį nuo 2011 m. vasario 17 dienos iki kovos pradžios, kai sukilėliai tampa organizuota jėga. Šiuo laikotarpiu situacija Libijoje netenkina tarptautinės humanitarinės teisės nustatytų standartų, kad konfliktas būtų pripažintas netarptautiniu ginkluotu konfliktu. Ženevos konvencijų II papildomo protokolo 1 str. 2 dalyje nurodyta, kad netarptautinio ginkluoto konflikto situacijomis nėra laikomi vidaus neramumai ar įtampos, kaip antai riaušės, pavienės ar spontaniškos smurto apraiškos ar kitos analogiškos veikos.⁵⁸ Konflikto kvalifikavimui netarptautiniu ginkluotu konfliktu yra reikšmingi intensyvumo ir organizuotumo

⁵⁵ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija „Dėl civilių apsaugos karo metu“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1908.

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Report of the International Commission of Inquiry to investigate all alleged violations of international human rights law in the Libyan Arab Jamahiriya, Human Rights Council, U.N. Doc. A/HRC/17/44// http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.44_AUV.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-08

⁵⁸ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomas protokolai „Dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolai)“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1910.

kriterijai.⁵⁹ Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai praktikoje yra plėtojamas kriterijų aiškinimas.

Byloje *Prosecutor v. Boskoski* teismas teigė, kad: „(...) dauguma įvairių faktorių naudojami, siekiant nustatyti konflikto intensyvumą. Tai apima atakų pavojingumą, išaugusį ginkluotų susirėmimų skaičių, ginkluotų susirėmimų paplitimą šalies teritorijoje, Vyriausybės pajėgų mobilizavimą, ginklų paskirstymą tarp konflikto šalių, taip pat ar konfliktas susilaukė Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos dėmesio bei buvo priimtos rezoliucijos siekiant suvaldyti konfliktą. Teismas taip pat atsižvelgia į civilių skaičių, kurie buvo priversti palikti namus dėl ginkluotų susirėmimų; panaudotų ginklų rūši, ypač sunkiosios artilerijos panaudojimą bei kitą karinę techniką, tokią kaip tankus; miestų apgultį ar blokadą ir apšaudymą sunkiąja artilerija; sugriovimų mastą; aukų skaičių, kurie nukentėjo apšaudymo metu; dislokuotų pajėgų bei karinių dalinių skaičių; fronto linijų pasikeitimą tarp šalių; teritorijos užėmimą, įskaitant miestus ir kaimus; Vyriausybės pajėgų išdėstymą krizės teritorijoje; kelių uždarymą; paliaubų susitarimus, tarptautinių organizacijų atstovų mėginimą priversti laikytis paliaubų susitarimų. Sisteminiu požiūriu, vidaus ginkluoto konflikto situacijomis pripažįstami atvejai, kai atsakingos valstybės institucijos, tokios kaip policija ar kariuomenė naudoja jėgą prieš ginkluotas grupes.⁶⁰“

Organizuotumo laipsnis, siekiant taikyti bendrąjį trečiąjį Ženevos konvencijų straipsnį, nėra tiksliai apibrėžtas jurisprudencijoje. Šio kriterijaus aiškinimas plėtojamas Tarptautinio baudžiamojo tribunolo praktikoje. *Prosecutor v. Tadic* byloje apeliacinis teismas nustatė, kad „(...) organizuota grupė paprastai turi savo struktūrą, įsakymų seką bei taisykles kaip viešosios valdžios institucijos bei jų nariai neveikia asmeniškai, o paklūsta vyraujantiems grupės standartams bei yra pavaldūs vyresnybės sprendimams“.⁶¹ Siekiant ginkluotą grupę pripažinti organizuota, ji privalo turėti hierarchinę struktūrą bei paklusti atsakingai vadovybei. *Boskoski*⁶² byloje teismas teigė, kad vadovavimas grupei turėtų būti bent toks, kad lyderis turėtų galimybę kontroliuoti kitų narių veiklą. Tada pagrindinis Ženevos konvencijų trečiojo bendrojo straipsnio reikalavimas būtų įvykdytas. Teismas rėmėsi nacionaliniu precedentu Belgijos karinio tribunolo byloje, kuris atsisakė apibrėžti situaciją Somalyje kaip ginkluotą konfliktą, kuriam turėtų būti taikomas bendrasis trečiasis straipsnis tuo pagrindu, kad grupės buvo neregulios, anarchiškos

⁵⁹ ICTY, *Prosecutor v. Tadic*, Judgment (Trial Chamber), p. 193 – 196// <http://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-ts70507JT2-e.pdf>; ICTY, *Prosecutor v. Limaj*, p.34// <http://www.icty.org/x/cases/limaj/tjug/en/lim-tj051130-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-09

⁶⁰ ICTY, *Prosecutor v. Boskoski*, Case No. IT- 04-82, Judgment (Trial Chamber), 10 July 2008, p. 79 – 80// <http://www.unhcr.org/refworld/country,,ICTY,,MKD,4562d8b62,48ac30e22,0.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-09

⁶¹ *Prosecutor v Tadic*, Jurisdiction Decision, ICTY (Appeals Chamber), Decision of 2 October 1995// <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>; prisijungimo laikas 2012-09-09

⁶² Ten pat.// ICTY, *Prosecutor v. Boskoski*, Case No. IT- 04-82, Judgment (Trial Chamber), 10 July 2008, p. 83// <http://www.unhcr.org/refworld/country,,ICTY,,MKD,4562d8b62,48ac30e22,0.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-09

ginkluotos grupės be atsakingos vadovybės.⁶³ Organizuotumo kriterijaus aiškinimas toliau plėtojamas *Prosecutor v. Haradinaj* byloje, kur teigiame, kad „(...) ginkluotas konfliktas gali egzistuoti tik tarp šalių, kurios yra pakankamai organizuotos susidurti viena su kita panaudojant karines priemones“.⁶⁴

Prosecutor v. Boskoski byloje⁶⁵ Tarptautinis baudžiamasis tribunolas išskyrė penkias grupes požymių, kurie nurodo konflikto organizuotumo laipsnį. Pirmajai grupei priskiriami veiksniai, nurodantys vadovybės struktūros egzistavimą. Šie veiksniai apima bendrojo personalo ar vyriausiosios vadovybės nustatymą, kuri duoda įsakymą vadams, platina vidaus įsakymus, organizuoja ginklų tiekimą, sankcionuoja karinius veiksmus, priskiria užduotis individams, skelbia politinius pareiškimus ir komunikatus, informuoja veikiančius dalinius dėl visų veiksmų bei nustato dalinio atsakomybę. Taip pat įskaitomi į šią grupę veiksniai, tokie kaip vidaus taisyklių nustatymas organizacijos ir ginkluotos grupės struktūrai, oficialaus atstovo paskyrimas, bendravimas per komunikatus, pranešančius apie karinius veiksmus ir operacijas vykdomas ginkluotos grupės; štabo būstinės egzistavimas; vidaus taisyklės, nustatančios kariškių rangus, būrio nustatymas, karinės hierarchijos sukūrimas tarp skirtingo lygio vadų; vidaus taisyklių platinimas kareiviams bei veikiantiems daliniams.

Prie antros grupės priskiriami veiksniai, parodantys, kad grupė gali vykdyti karines operacijas organizuotu būdu. Tai apima gebėjimą apibrėžti vieningą karinę strategiją bei atlikti aukšto lygio karines operacijas, gebėjimą kontroliuoti teritoriją, sugebėjimą veikiantiems daliniams kontroliuoti savo veiksmus bei efektyviai perduoti rašytinius bei žodinius įsakymus.

Trečiajai grupei priskiriami veiksniai, nurodantys logistikos lygį: gebėjimas apmokyti naujus narius, karinių treniruočių rengimas, organizuotas ginklų tiekimas, aprūpinimas bei naudojimas karinių uniformų, ryšio įrangos naudojimas bendraujant štabui su veikiančiais kariniais daliniais.

Ketvirtajai grupei priskiriami veiksniai, kurie nurodo, ar ginkluota grupė yra disciplinuota ir sugeba įgyvendinti pagrindinius bendrojo trečiojo straipsnio reikalavimus: disciplinos taisyklių ir įgyvendinimo mechanizmų nustatymas, tinkami mokymai, vidaus taisyklių egzistavimas bei jų efektyvus perdavimas nariams.

⁶³ Ten pat.

⁶⁴ *Prosecutor v. Haradinaj et al. (Trial Judgment)*, IT-04-84-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 3 April 2008 p. 32// <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48ac3cc82.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-09

⁶⁵ Ten pat.// ICTY, *Prosecutor v. Boskoski*, Case No. IT- 04-82, Judgment (Trial Chamber), 10 July 2008, p. 77// <http://www.unhcr.org/refworld/country,,ICTY,,MKD,4562d8b62,48ac30e22,0.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-09

Penktajai grupei priskiriami veiksniai, nurodantys, kad ginkluota grupė geba kalbėti vienu balsu. Tai apima jos gebėjimą veikti kitų narių naudai politinėse derybose su tarptautinių organizacijų bei kitų šalių atstovais, gebėjimą derėtis ir pasirašyti paliaubų susitarimus. Svarbu pažymėti, kad kriterijų sąrašas nėra baigtinis.

Šiame pirmajame konflikto etape tenkinamas intensyvumo kriterijus, nes vyksta nuolatiniai kovos veiksmai, panaudojamos ginkluotosios pajėgos jiems slopinti, išaugęs aukų skaičius, tačiau sukilėliai nėra organizuoti. Jie neveikia kaip vienas subjektas, nėra suformuota vidinė vadovavimo struktūra, funkcijų pasiskirstymas. Atsižvelgiant į faktinę konflikto situaciją, šiuo laikotarpiu Libijos konfliktas vertintinas kaip vidiniai neramumai, plintantys šalies teritorijoje, kuriems slopinti Libijos Vyriausybė naudoja ginkluotąsias pajėgas. Todėl šiame konflikto etape taikytina tarptautinė žmogaus teisių teisė, konfliktas nepasiekia ginkluoto konflikto lygio ir tarptautinė humanitarinė teisė dar netaikoma. Libija yra prisijungusi prie visų pagrindinių žmogaus teisių sutarčių, įskaitant Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą, Tarptautinį ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktą, Konvenciją prieš kankinimus ir kitą žmogaus orumą žeminantį elgesį, Vaiko teisių apsaugos konvenciją, Konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo prieš moteris, Konvenciją dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo, Tarptautinės konvencijos dėl imigrantų ir jų šeimos narių apsaugos.

Svarbu pažymėti, kad Libija nėra notifikavusi Jungtinių Tautų Generaliniam Sekretoriui nepaprastosios padėties būklės, kas įgalina apriboti tam tikras teises numatytas Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakto 4 straipsnyje. Taigi bet kuris Gadafo pajėgų įvykdytas Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakto pažeidimas kvalifikuotinas kaip tarptautinės sutarties pažeidimas. Konflikto šalių padaryti pažeidimai bus plačiau aptariami ketvirtame skyriuje.

Pirmajame konflikto etape (žr. 10 psl.) Libijos Vyriausybės pajėgos žiauriomis priemonėmis siekė nuslopinti kylančią protestų bangą bei pažeidė savo tarptautinius teisinius įsipareigojimus, kurie yra numatyti ratifikuotose tarptautinėse sutartyse bei konvencijose. Kadangi konfliktas tenkino tik vieną iš būtinų kriterijų (intensyvumą), siekiant jį apibrėžti kaip netarptautinį ginkluotą konfliktą, galime daryti pagrįstą išvadą, kad šiuo laikotarpiu neegzistavo netarptautinis ginkluotas konfliktas, todėl šioje stadijoje nėra taikoma Ženevos konvencijų 3 bendrajame straipsnyje numatyta apsauga. Humanitarinės teisės normos pradedamos taikyti esant ginkluoto konflikto situacijai.

2.1.2 Sukilėlių tapimas organizuota jėga

Ganėtinai sudėtinga nustatyti konkrečią datą, kada konfliktas transformavosi nuo plačiai paplitusių vidinių neramumų iki netarptautinio ginkluoto konflikto. Remiantis skirtingais šaltiniais, galime teigti, kad ši data galėtų būti laikoma vasario pabaiga arba kovo pradžia.⁶⁶ Ženevos konvencijų II papildomas protokolą „Dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos“, kurią Libija yra ratifikavusi, numato griežtesnį netarptautinio ginkluoto konflikto režimą, nei bendrasis 3 straipsnis. II papildomame protokole numatyti kriterijai, kuriuos tenkinus galima taikyti šį protokolą: „protokolą, išplečiantis ir papildantis 3 straipsnį, bendrą 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijoms, nepakeisdamas jo taikymo sąlygų, apima visus ginkluotus konfliktus, ir kurie nepatenka į 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomo protokolo dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas) 1 straipsnio taikymo sritį ir kurie vyksta kokios nors aukštosios susitariančios šalies teritorijoje tarp jos ginkluotųjų pajėgų ir disidentų ginkluotųjų pajėgų arba kitų organizuotų ginkluotų grupių, šios, paklusdamos atsakingai vadovybei, vykdo tokią jos teritorijos dalies kontrolę, kuri leidžia joms įgyvendinti nenutrūkstamus ir suderintus karo veiksmus bei taikyti šį protokolą.“⁶⁷

Siekiant taikyti antrojo papildomo protokolo numatytą režimą, situacija turi būti sudėtingesnė nei plačiai paplitęs smurtas bei riaušės, sąlygoti vidinių neramumų. Iš esmės Vyriausybės pajėgos turi susidurti su organizuotu pasipriešinimu, kuris turi suformavęs vadovybę, vykdo teritorijos dalies kontrolę, kuri leidžia įgyvendinti nenutrūkstamus ir suderintus veiksmus bei taikyti šį protokolą.

Analizuojant II papildomo protokolo taikymo apimtį, svarbu išskirti, kad protokolo pirmas straipsnis nurodo ryšį su bendroju trečiuoju straipsniu ir skirtumą tarp tarptautinio bei netarptautinio ginkluoto konflikto. Jis numato keturis objektyvius kriterijus, kurie apibrėžia situaciją, kuomet II papildomas protokolą yra taikomas⁶⁸.

Pirmasis kriterijus nurodo, kad II protokolas yra taikomas situacijoje, kai kyla susirėmimai tarp Vyriausybės ginkluotų grupių bei disidentų kovoje prieš teisėtą Vyriausybę. Daug dažniau jis yra taikomas, kai reguliariosios ginkluotosios pajėgos kovoja prieš sukilėlius, kurie suformavo organizuotas ginkluotas grupes. Kita vertus, protokolas nenumato galimybės jį taikyti

⁶⁶ ICRC, “Libya: urgent to apply the rules of war” News Release 11/53, 10 March 2011// <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/news-release/2011/libya-news-2011-03-10.htm>; prisijungimo laikas: 2012-09-10

⁶⁷ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomas protokolą „Dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolas)“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1910.

⁶⁸ Additional protocol II : History and Scope// <http://www.wcl.american.edu/journal/lawrev/33/junod.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-10

tuomet, kai kelios ginkluotos grupės kovoja tarpusavyje, neįsitraukiant Vyriausybės ginkluotosioms pajėgoms. Ši situacija galima, kai Vyriausybės pajėgos neegzistuoja arba yra per silpnos įsikišti į konfliktą. Svarbu pažymėti, kad tokiose situacijose taikomas tik bendrasis trečiasis straipsnis.⁶⁹

Antrasis kriterijus numato paklusimą atsakingai vadovybei. Šis kriterijus reiškia, kad privalo egzistuoti tam tikras organizuotumo laipsnis. Nurodoma bendra susidūrimų prigimtis, kuri negali reikšti tik atskirų pavienių individų veiksmų. Paklusimas atsakingai vadovybei nereiškia organizuotumo, paremto griežta karine hierarchija. Tai yra *de facto* valdžia, kurios pakanka įgyvendinti nenutrūkstamus ir suderintus karo veiksmus.⁷⁰

Trečiasis kriterijus yra valstybės teritorijos dalies kontroliavimas. Ši kontrolė turi egzistuoti protokolo taikymo metu. Svarbus proporcingumo principas. Kontrolės laipsnis turi būti pakankamas vykdyti karines operacijas bei taikyti šį protokolą.⁷¹

Ketvirtasis kriterijus yra įgyvendinimas nenutrūkstamų ir suderintų karinių veiksmų. Šis įgyvendinimas turi užtikrinti efektyvią šalies teritorijos kontrolę.⁷²

Penktasis kriterijus, numatantis gebėjimą taikyti šį protokolą, yra esminis. Jis reiškia, kad sukilėliai privalo gebėti taikyti šį protokolą taip kaip paklusti atsakingai vadovybei bei vykdyti šalies teritorijos dalies kontrolę. Svarbu pažymėti, kad įgyvendinus materialinius kriterijus yra pagrįstai tikimasi, kad šalys pritaikys protokolo reikalavimus, nes materialiniai reikalavimai numato tinkamos infrastruktūros sukūrimą siekiant protokolo taikymo.⁷³

Jeigu II papildomo protokolo reikalavimai yra tenkinami, tuomet II papildomas protokolas bei Ženevos konvencijų trečiasis bendrasis straipsnis yra taikomi kartu. Egzistuojant žemo intensyvumo laipsnio netarptautiniam ginkluotam konfliktui, kai II papildomo protokolo reikalavimai nėra tenkinami, tarptautinė teisinė apsauga suteikiama tik pagal bendrojo 3 straipsnio nuostatas. Bendrasis straipsnis yra taikomas autonomiškai bei neribojamas II papildomo protokolo reikalavimų. Šis taikymo aspektas užtikrina, kad ginkluoto konflikto dalyviams nebus sumažinta apsauga, kuri numatyta bendrajame trečiame straipsnyje.⁷⁴

Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai *Tadic* byloje buvo suformuluotas netarptautinio ginkluoto konflikto apibrėžimas: „ilgai trunkantis smurtas tarp

⁶⁹ Ten pat.

⁷⁰ Ten pat.

⁷¹ Ten pat.

⁷² Ten pat.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Pilloud C. Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva conventions of 12 August 1949// International Committee of the Red Cross. Geneva, 1987. P.1345.

Vyriausybės grupių bei organizuotų ginkluotų grupių arba tarp tokių grupių valstybės viduje“.⁷⁵ Remiantis Tadic byla, netarptautiniu ginkluotu konfliktu laikomas ir konfliktas tarp kovojančių ginkluotų grupių, kai neegzistuoja reali centrinė valdžia.

Siekiant įrodyti, kad šiuo laikotarpiu egzistavo intensyvus netarptautinis ginkluotas konfliktas, reikėtų detaliau paanalizuoti konflikto intensyvumą, sukilėlių įgijimą žymios teritorijos dalies kontrolės bei sukilėlių vidinės vadovavimo struktūros egzistavimą. Įgytos teritorijos dalies kontrolės elementas yra skiriamasis kriterijus tarp dviejų tipų vidaus konfliktų: vienu atveju bus taikomas tik Ženevos konvencijų bendrasis trečiasis straipsnis, kitu atveju bendrasis trečiasis straipsnis bei 1977 II papildomas protokolai.⁷⁶

Remiantis šaltinių analize, galime teigti, kad iki 2011 m. vasario 27 dienos sukilėlių pajėgos susivienijo bei buvo suformuota vadovavimo struktūra, politinis organas Nacionalinė pereinamoji taryba.⁷⁷ Nacionalinė pereinamoji taryba nustatė Nacionalinės išsivadavimo armijos (angl. National Liberation Army) struktūrą, kuri turėjo įgyvendinti karinę strategiją. Nacionalinė pereinamoji taryba išrinko Omer El- Hariri kaip savo karo reikalų atstovą (angl. Military Affairs and Security), taipogi buvo patvirtinta revoliucinė vėliava. Vasario 19 dieną sukilėliai įgijo Katibos pastatų kontrolę Bengahzio mieste. Vasario 20 dieną sukilėliai kontroliavo Al – Shabat miestą Rytų Libijoje. Jie sulaikinėjo asmenis, kurie kovojo Gadafo pajėgų pusėje. Iki vasario 24 dienos sukilėlių pajėgos jau kontroliavo Tobruko ir Misratos miestus.

Taigi galima daryti pagrįstą išvadą, kad sukilėliai įgijo žymią šalies teritorijos dalies kontrolę, kuri leido jiems vykdyti nenutrūkstamus ir suderintus karo veiksmus bei taikyti šį protokolą. Šiame konflikto etape buvo suformuota vadovavimo struktūra, paskirstytos funkcijos, sukilėliai veikė kaip vienas subjektas siekdami bendro tikslo.

Taikytinos teisės aspektu reikėtų pažymėti, kad tarptautinė žmogaus teisių teisė taikoma visada, nepriklausomai nuo ginkluoto konflikto situacijos, tiek kiek jos nekoreguoja tarptautinė humanitarinė teisė.⁷⁸ Tarptautinis Teisingumo Teismas *Democratic Republic of Congo v. Uganda* byloje pažymėjo, jog ginkluoto konflikto situacijoje tarptautinė žmogaus teisių teisė ir tarptautinė humanitarinė teisė yra taikomos tuo pačiu metu, tačiau tarptautinės humanitarinės teisės

⁷⁵ Prosecutor v Tadic, Jurisdiction Decision, ICTY (Appeals Chamber), Decision of 2 October 1995// <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>; prisijungimo laikas 2012-09-10

⁷⁶ Zegveld L. The Accountability of Armed Opposition Groups in International Law, Cambridge Studies in International and Comparative Law, UK, 2002. P.145.

⁷⁷ Founding Statement of the Interim Transitional National Council (TNC)// <http://www.ntclibya.org/english/founding-statement-of-the-interim-transitional-national-council>; prisijungimo laikas: 2012-09-10

⁷⁸ Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, International Court of Justice, 9 July 2004, p. 178// <http://www.icj-cij.org/docket/files/131/1671.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-10

normos yra *lex specialis* tarptautinės žmogaus teisių teisės normų atžvilgiu.⁷⁹ Tarptautinė humanitarinė teisė taikoma visose ginkluoto konflikto situacijose bei ji yra privaloma visoms konflikto šalims. Libija yra ratifikavusi keturias 1949 m. Ženevos konvencijas bei abu papildomus protokolus.

Apibendrinami galime teigti, kad Libijoje 2011 m. vasario pabaigoje – kovo pradžioje egzistavo intensyvus netarptautinis ginkluotas konfliktas tarp sukilėlių ir Gadafio saugumo pajėgų. Konfliktas atitiko kriterijus, kurie būtini siekiant taikyti Ženevos konvencijų II papildomą protokolą. Taigi šiuo periodu taikomas Ženevos konvencijų 3 bendrasis straipsnis, II papildomas protokolus. Taipogi netarptautinio ginkluoto konflikto situacijoje konflikto šalys yra įpareigosios laikytis tarptautinės paprotinės teisės normų, kurios apima asmenų atskyrimo principą, elgesį su civiliais bei *hors de combat*, leistinus kariavimo būdus ir priemones, saugomų asmenų bei objektų statusą.⁸⁰ Netarptautinio ginkluoto konflikto pabaigos momentu galėtume laikyti 2011 m. spalio mėnesį, kada buvo nužudytas Muamaras Gadafis. Spalio 23 dieną Nacionalinė pereinamoji taryba paskelbė Libijos išlaisvinimą bei oficialiai baigė ginkluotą konfliktą.

2.2 Paraleliai egzistuojantis tarptautinis ginkluotas konfliktas

2011 m. kovo 17 dieną Jungtinių Tautų Saugumo Taryba priėmė rezoliuciją Nr. 1973 (2011), pagal kurią virš Libijos teritorijos buvo nustatyta neskraidymo zona. Ši rezoliucija panaikino ankstesnės Saugumo Tarybos rezoliucijos Nr. 1970 (2011) galiojimą bei remiantis Jungtinių Tautų Chartijos VII skirsniu sankcionavo karinę intervenciją į Libiją.⁸¹ 2011 m. kovo 19 dieną prasidėjo tarptautinis ginkluotas konfliktas tarp valstybių, dalyvaujančių karinėje misijoje bei Gadafio Vyriausybės pajėgų. Galime teigti, kad šios tarptautinės karinės operacijos tikslas buvo užtikrinti Saugumo Tarybos rezoliucijos įgyvendinimą. Čia iš esmės kyla problema, ar NATO vykdydama oro erdvės kontrolę iš anksto nesuderino savo veiksmų su sukilėliais.

Tarptautinė humanitarinė teisė numato du testus, kuriais remiantis analizuojamas netarptautinio ginkluoto konflikto peraugimas į tarptautinį ginkluotą konfliktą. Siekiant nustatyti, ar

⁷⁹ Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), Judgment, International Court of Justice, 19 December 2005, p.243// <http://www.icj-cij.org/docket/files/116/10455.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-10

⁸⁰ Jean-Marie Henckaerts & Louise Doswald-Beck, Customary International Humanitarian Law: Volume 1: Rules (International Committee of the Red Cross, Cambridge University Press, 2009)// <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-11

⁸¹ Res. 1973// <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2012-09-11

individai veikė valstybės vardu kaip *de facto* valstybės pareigūnai, Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendime *Nicaragua* byloje buvo suformuluotas aukšto lygio kontrolės testas. Tarptautinis Teisingumo Teismas sprendė, ar užsienio valstybė finansuodama, organizuodama, treniruodama, organizuotas karines sukilėlių grupes (*contras*) buvo atsakinga už sukilėlių padarytus tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus. Teismas suformulavo aukšto laipsnio kontrolės testą. Tarptautinis Teisingumo Teismas šioje byloje išskyrė du kriterijus, siekiant konfliktą pripažinti tarptautiniu: „(i) šalis ne tik efektyviai kontroliuoja karinę ar pusiau karinę grupę, (ii) ši kontrolė turi būti naudojama specialiai operacijai, kurios metu padaryti pažeidimai.“⁸² Šioje byloje buvo suformuluotas efektyvios kontrolės testas, kuris numatė aukštą ryšio grandinę, detalių nurodymų vykdymą. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai *Tadic* byloje buvo suformuluotas kitas testas. Šiuo atveju bus analizuojama internacionalizuoto ginkluoto konflikto galimybė, remiantis *Tadic* byloje suformuluotu testu. *Nicaragua* testas taikomas siekiant atskirų individų veiksmus priskirti valstybei. Teismas nagrinėjo valstybės atsakomybės klausimus. *Tadic* byloje apeliacinis teismas siekė nustatyti, ar konfliktas buvo tarptautinis, kaip teigė kaltintojai, nes tik tokiu atveju teismas turės jurisdikciją nagrinėti bylą.⁸³ Teismas teigė, jog konfliktas yra tarptautinis, kai jis kyla tarp dviejų ar daugiau valstybių, ar tarp valstybės ir ginkluotų pajėgų, kurios priklauso kitai valstybei.⁸⁴ Priklausomumo kriterijus reiškia, kad turi egzistuoti tam tikras kontrolės laipsnis. (bendroji kontrolė). Organizuotai karinei ar pusiau karinei grupei pakanka taikyti „bendrosios kontrolės reikalavimus“, siekiant grupės veiksmus priskirti valstybei, nėra reikalaujama duoti atskirus nurodymus kiekvienai karinei operacijai.⁸⁵

Tarptautinis ginkluotas konfliktas, remiantis Ženevos konvencijų 2 straipsnyje pateiktu apibrėžimu, apima karą ar kitą ginkluotą konfliktą, kuris kyla tarp dviejų ar daugiau susitariančių šalių teritorijoje. Šioje situacijoje svarbu išanalizuoti trečiosios šalies intervencijos galimybę į jau egzistuojantį netarptautinį ginkluotą konfliktą tarp Libijos Vyriausybės pajėgų bei sukilėlių (internationalizuotas ginkluotas konfliktas).

Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai *Tadic* byloje internacionalizuotu ginkluotu konfliktu laikomos situacijos, kai užsienio valstybė siunčia savo pajėgas, siekiant paremti judėjimus, nukreiptus prieš vietos Vyriausybę. Intervencija taip pat galima organizuojant, koordinuojant sukilėlių veiksmus, teikiant paramą ginklais, tačiau tiesiogiai

⁸² <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6503.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-12

⁸³ International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), Prosecutor v. Tadic, Case No. IT-94-1-A, Judgment (Appeals Chamber), 15 July 1999// <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-12

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ Ten pat.

nedalyvaujant ginkluotame konflikte.⁸⁶ *Tadic* byloje buvo suformuluotas vadinamasis „bendrosios kontrolės testas“. Pagal šį testą bendrosios kontrolės reikalavimai yra tenkinami, jeigu užsienio valstybė organizuoja, koordinuoja, planuoja karinius veiksmus, be to finansuoja, treniruoja sukilėlius, teikia reikiamą karinę techniką vykdyti operacijoms.⁸⁷ Tačiau vien tik parama ginklais iš esmės nelemia ginkluoto konflikto internacionalizacijos. Reikia vertinti kriterijų visumą.

Tarptautiniame lygmenyje išryškėjo dvejopa JAV pozicija dėl sukilėlių apginklavimo teisėtumo. Pažymėtina, jog 2011 m. kovo 28 dieną Jungtinių Amerikos Valstijų ambasadorė Jungtinėse Tautose Susan Rice patvirtino, kad Jungtinės Amerikos Valstijos neįsakė apginkluoti sukilėlių, kurie kovojo prieš Gadafo režimą. Galime pastebėti, kad Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės sekretorė Hillary Clinton teigė, kad remiantis Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1973 (2011), galėtų egzistuoti teisėtas ginklų perdavimas Libijos sukilėliams, jeigu šalis išreikštų norą tai daryti.⁸⁸

Šiuo aspektu yra reikšmingas Saugumo Tarybos rezoliucijos Nr. 1970 (2011) 9 paragrafas, kuriame įtvirtintas ginklų embargas bet kuriai konflikto šaliai.⁸⁹ Rezoliucijos Nr. 1970 (2011) 12 paragrafas dar griežčiau reglamentuoja ginklų pardavimą Libijai, kuris įpareigoja kiekvieną Jungtinių Tautų narę įvesti bet kokias sankcijas susijusias su ginklų pardavimu, tiekimu bei eksportu į Libiją. Naujoji rezoliucija Nr. 1973 (2011) taipogi įpareigoja taikyti ginklų embargą, kuris nustatytas rezoliucijos Nr. 1970 (2011) 9 bei 10 paragrafuose. Šiuo atveju Hillary Clinton ir Susan Rise kontroversiškai pareiškimai dėl galimybės remti sukilėlius ginklais, iš esmės pažeidžia Jungtinių Tautų Saugumo tarybos rezoliucijas Nr. 1970 (2011) bei Nr. 1973 (2011) bei kartu ir tarptautinę teisę.

Vertinant Libijos sukilėlių apginklavimo teisėtumo klausimą, vertėtų remtis tarptautinės teisės profesoriaus Philippe Sands išsakyta pozicija, kad ginklų embargas nesuteikia Jungtinių Tautų narėms jokių išimčių.⁹⁰ Jungtinių Tautų Saugumo Taryba turi teisę nuspręsti, ar

⁸⁶ Ten pat.

⁸⁷ ICTY, Prosecutor v. Tadic, Judgment (Appeals Chamber),// <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>; ICTY, Prosecutor v. Naletilic, Case No. IT-98-34-T, Judgment (Trial Chamber), 31 March 2003, p. 67-68// <http://www.unhcr.org/refworld/country,,ICTY,,BIH,,41482f0a4,0.html>; J.G. Stewart, 'Towards a Single Definition of Armed Conflict in International Humanitarian Law: a Critique of Internationalized Armed Conflict', International Review of the Red Cross, Vol. 85, No. 850, p. 323// http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_850_stewart.pdf; ; A. Cullen, The Concept of Non- International Armed Conflict in International Humanitarian Law: A Study on Thresholds of Applicability, Thesis, University College, Galway, 2007, p. 229// http://books.google.lt/books?id=3hmUiXNdQJwC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false; prisijungimo laikas: 2012-09-12

⁸⁸ <http://yalejournal.org/2011/04/the-problems-of-arming-the-libyan-rebels-2>; prisijungimo laikas:2012-09-14

⁸⁹ Ten pat.

⁹⁰ <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/30/arming-libya-rebels-america-warned>; prisijungimo laikas: 2012-09-14

reikia sugriežtinti, laikinai suspenduoti ar nutraukti ginklų embargą. Rezoliucija nenumato tokios teisės valstybėms narėms.

Kitas svarbus aspektas, kad rezoliucijoje Nr. 1973 (2011) įgyvendinama atsakomybės apsaugoti doktrina (angl. Responsibility to protect), kuri buvo suformuluota Jungtinių Tautų Pasaulio viršūnių forume. Išskiriami trys doktrinos elementai. Pirmasis nurodo, kad valstybė privalo apsaugoti savo gyventojus nuo masinių žiaurumų. Antrasis kriterijus numato, jog tarptautinė bendruomenė yra atsakinga, siekiant valstybei padėti įgyvendinti pirminį tikslą. Trečiasis teigia, kad jeigu valstybė nesugeba apsaugoti savo piliečių taikiomis priemonėmis, tada tarptautinė bendruomenė, reaguodamas į susidariusią situaciją, turėtų imtis prievartinių priemonių, taikydama ekonomines sankcijas. Svarbu pažymėti, jog karinė intervencija galima tik kraštutiniu atveju⁹¹. Praktinis doktrinos taikymas išryškėjo humanitarinės intervencijos į Libiją metu. Kitame skyriuje bus detalčiau analizuojami intervencijos probleminiai aspektai.

Įtraukiant atsakomybės apsaugoti doktriną į rezoliucijas Nr. 1970 (2011) ir Nr. 1973 (2011), svarbu pastebėti, kad NATO ir jungtinės pajėgos nevykdė intervencijos į Libiją, siekiant paremti Libijos sukilėlius, bet jos įgyvendino daugiau humanitarinio pobūdžio tikslus, siekiant apsaugoti Libijos piliečius, neįsitraukiant į kovos veiksmus.

Svarbu pažymėti, kad NATO pajėgos viešai įspėjo Nacionalinę pereinamąją tarybą, kad bombardavimai ir neskraidymo zona yra griežtai apribota ne tik Muamarą Gadafi remiančiomis pajėgomis, tačiau vienodai taikoma ir sukilėlių kovotojams, jeigu savo veiksmais jie sukelia grėsmę civilių asmenų gyvybėms.

Oficialiai NATO pozicijai iš esmės prieštarauja Libijos sukilėlių vadovybės pareiškimai. Libijos Nacionalinės pereinamosios tarybos vadovas Mustafa Abdel Jalil patvirtino, kad operacija, kurios metu buvo siekiama užimti Tripolio miestą, iš esmės buvo koordinuojama kartu su NATO pajėgomis⁹².

Shawn Fitzgerald atliktame NATO oro kampanijos misijos teisiniame tyrime pažymi, kad bombardavimai suteikė tiesioginį karinį pranašumą Libijos sukilėliams.⁹³ Jis teigė, kad be tiesioginės NATO paramos, sukilėliai nebūtų pasiekę savo politinių bei karinių tikslų. Remiantis oro misijos statistikos analize, Shawn Fitzgerald teigia, kad po 2011 m. rugpjūčio 28 dienos, kuri sutampa su data, kai sukilėliai užėmė Tripolio miestą, NATO pajėgos nebombardavo jokių taikinių

⁹¹ Evans G. From Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect// [https://www.fh-muenster.de/humanitaere-hilfe/downloads/Evans - Responsibility To Protect.pdf](https://www.fh-muenster.de/humanitaere-hilfe/downloads/Evans_-_Responsibility_To_Protect.pdf); prisijungimo laikas: 2012-09-14

⁹² <http://www.sfgate.com/news/article/Libyan-rebels-NATO-coordinate-attack-on-Tripoli-2334650.php>; prisijungimo laikas: 2012-09-14

⁹³ [http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%202017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20\(Final%20Version\).pdf](http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%202017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20(Final%20Version).pdf); prisijungimo laikas: 2012-09-14

Tripolio mieste. Atliktame tyrime teigiama, kad Tripolio miesto bombardavimai baigėsi po rugpjūčio 28 dienos todėl, kad šis miestas buvo strateginės reikšmės, kurio užėmimas sukilėliams suteikė taktinį pranašumą.⁹⁴ Shawn Fitzgerald detaliam analizuodamas Libijos konfliktą pateikia ir daugiau pavyzdžių, kad NATO oro misija iš tikrųjų buvo nukreipta, siekiant paremti sukilėlius, kas iš esmės prieštarauja oficialiai NATO pozicijai. Remiantis Human Rights Watch pateikta ataskaita, 2011 m. rugsėjo 30 dieną sukilėlių pajėgos kankino civilius asmenis, įtarus juos remiant Libijos režimą.⁹⁵ Šie sukilėlių veiksmai nesulaukė adekvačios NATO reakcijos; nebuvo bombarduojami jokie sukilėlių pajėgų taikiniai. Shawn Fitzgerald pateikia išvadą, kad NATO oro atakomis buvo siekiama susilpninti Muamaro Gadafo įtaką ir paremti Libijos sukilėlius⁹⁶. Shawn Fitzgerald atlikto tyrimo rezultatai sukuria prielaidas internacionalizuotam ginkluotam konfliktui. Visgi šio tyrimo rezultatai turėtų būti vertintini kritiškai, nes tyrimo autorius laikėsi pozicijos, jog NATO įstojo į konfliktą siekdama pakeisti teisėtą Libijos valdžią, o ne užtikrinti civilių gyventojų saugumą. Svarbu pažymėti, kad šiame tyrime neatsižvelgiama į tai, jog NATO bombardavimai buvo nukreipti į karinius objektus, kurie buvo naudojami prieš civilius gyventojus.

Apibendrinant galima teigti, kad Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos Nr. 1970 (2011) ir Nr. 1973 (2011), kuriose buvo numatyta atsakomybės apsaugoti doktrina iš esmės siekė suvaldyti Libijos konfliktą, nutraukiant civilių asmenų žudynes. Rezoliucijų tikslas iš esmės nebuvo aktyviai remti kurią nors vieną iš konflikto pusių. Išanalizavus visas aplinkybes negalima daryti pagrįstos išvados, kad NATO įstojo į konfliktą, siekdama paremti sukilėlius, kas būtų nulėmę konflikto internacionalizaciją. Taigi šiame Libijos konflikto etape iš esmės egzistavo du atskiri ginkluoti konfliktai: vienas - tarp sukilėlių ir Libijos Vyriausybės pajėgų (netarptautinis ginkluotas konfliktas), o kitas - tarp į konfliktą įsikišusių trečiųjų valstybių bei Libijos saugumo pajėgų (tarptautinis ginkluotas konfliktas). Tarptautinis ginkluotas konfliktas truko nuo 2011 m. kovo 19 dienos iki 2011 m. spalio 31 dienos.

Analizuojant taikytiną teisę, galima pažymėti, kad egzistuojančiam tarptautiniam ginkluotam konfliktui tarp Libijos Vyriausybės pajėgų bei trečiųjų šalių taikomos 4 Ženevos konvencijos bei I papildomas protokolas, taipogi paprotinė tarptautinė humanitarinė teisė. Netarptautinio ginkluoto konflikto situacijoje taikoma Ženevos konvencijų bendrasis 3 straipsnis, II papildomas protokolas bei paprotinė teisė.

⁹⁴ Ten pat.

⁹⁵ Fahim, Kareem. "Anti-Qaddafi Fighters Are Accused of Torture."// <http://www.nytimes.com/2011/10/01/world/africa/anti-qaddafi-fighters-are-accused-of-torture.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-15

⁹⁶ Ten pat. // [http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%202017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20\(Final%20Version\).pdf](http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%202017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20(Final%20Version).pdf); prisijungimo laikas: 2012-09-14

3. Humanitarinės intervencijos į Libiją probleminiai aspektai

2011 m. kovo 17 dieną Jungtinių Tautų Saugumo Taryba priėmė rezoliuciją Nr. 1973 (2011), pagal kurią buvo uždrausti visi skrydžiai Libijos oro erdvėje, siekiant apsaugoti civilius asmenis. Šis draudimas negaliojo humanitarinio pobūdžio skrydžiams, kuriais buvo siekiama evakuoti užsienio šalių piliečius iš konflikto zonos. Taipogi ši rezoliucija suteikė teisę imtis visų būtinų priemonių, siekiant užtikrinti neskraidymo zonos kontrolę. Taigi rezoliucija iš esmės suteikė teisę imtis karinių veiksmų. Pagal rezoliuciją, šalys tokius veiksmus gali įgyvendinti vienos, per *ad hoc* koalicijas, regionines organizacijas, tokias kaip NATO. Rezoliucija sankcionavo tiesioginius karinius veiksmus prieš Libijos ginkluotąsias ir saugumo pajėgas⁹⁷.

Humanitarinė intervencija susilaukė ganėtinai prieštaringos reakcijos. Kai kurie politikai reiškė savo paramą intervencijai, kiti kritikavo kaip neteisėtą įsikišimą į pilietinį karą. Islamo konferencijos organizacija reiškė pritarimą intervencijai. Organizacijos vykdomasis komitetas paskelbė komunikatą, kuriame išreiškė pritarimą Saugumo Tarybos rezoliucijai Nr. 1973 (2011).⁹⁸ Prasidėjus karinei intervencijai, Afrikos vienybės organizacija pritarė rezoliucijai Nr. 1973 (2011), tačiau reiškė susirūpinimą dėl karinės intervencijos bei pirmenybę teikė taikiam ginčo sprendimui.⁹⁹ Šios organizacijos pagrindinis tikslas buvo siekis, kad ginkluoto konflikto šalys paskelbtų paliaubas. Arabų Lygos pozicija dėl humanitarinės intervencijos buvo prieštaringa. Arabų Lygos bendrasis sekretorius Amr Moussa teigė, kad karinė intervencija nuėjo per toli. Pagrindinis tikslas – civilių gyventojų apsauga. Jis nereiškė pritarimo nei sukilėliams, nei bandymui pakeisti Libijos režimą.¹⁰⁰ Lotynų Amerikos šalys, vertinant intervencijos teisėtumą, pasidalino į dvi grupes. Dauguma šalių, įskaitant Venesuelą, Boliviją, Kubą griežtai pasmerkė karinę intervenciją¹⁰¹. Kitos šalys: Meksika, Kolumbija išreiškė pritarimą rezoliucijai Nr. 1973 (2011). Vertinant intervenciją į Libiją, gana svarbu atsižvelgti į nuolatinių Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos narių Rusijos ir Kinijos poziciją. Šios šalys susilaikė balsuojant dėl rezoliucijos Nr. 1973 (2011) priėmimo. Šiuo

⁹⁷ S.C. Res. 1973, p. 6, U.N. Doc S/RES/1973// <http://daccess-ods.un.org/TMP/2630842.92411804.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-15

⁹⁸ Organisation of the Islamic Conference, Final Communiqué Issued by the Emergency Open Ended Ministerial Meeting of the OIC Executive Committee on the Alarming Developments in Libyan Jamahiriya (Mar. 19, 2011)// http://www.oicoci.org/topic_detail.asp?t_id=5057; prisijungimo laikas: 2012-09-16

⁹⁹ African Union, Communiqué: Meeting of the AU High-Level Ad Hoc Committee on Libya, (Mar. 19, 2011)// <http://tinyurl.com/442kltf>, African Union, Communiqué: Consultative Meeting on the Situation in Libya (Mar. 25, 2011)// <http://tinyurl.com/3z6jwpo>; prisijungimo laikas: 2012-09-16

¹⁰⁰ The Goal in Libya Is Not Regime Change, N. Y. TIMES (Mar. 23, 2011)// <http://tinyurl.com/3oyyqzm>; (Interview with Amr. Moussa, Ex-Secretary General of the Arab) prisijungimo laikas: 2012-09-16

¹⁰¹ Latin America Condemns US/UN Invasion of Libya, COTO REPORT (Mar. 22, 2011, 9:16 AM)// <http://tinyurl.com/3s6ecxx>; prisijungimo laikas: 2012-09-16

aspektu pažymėtina, kad Rusija ir Kinija nepritarė karinei intervencijai į Libiją bei vadino ją „nepriimtina“, tačiau nepasinaudojo veto teise.¹⁰²

Ši humanitarinė intervencija į Libiją susilaukė daugiausia kritikos pirmiausia dėl pačios intervencijos pagrindo pagal rezoliuciją Nr. 1973 (2011), taip pat dėl įgaliojimų apimties bei tai, kad humanitarinė intervencija nulėmė Libijos režimo pokyčius.¹⁰³

Galėtume teigti, kad neskraidymo zonos yra nustatomos siekiant apriboti karines operacijas tam tikroje teritorijoje. Neskraidymo zonos nustatymas iš esmės reiškia *de facto* suverenios valstybės oro erdvės okupaciją.¹⁰⁴ Siekiant nustatyti neskraidymo zoną yra būtinas Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos įgaliojimas pagal Jungtinių Tautų Chartijos VII skyrių.¹⁰⁵ Priešingu atveju, neskraidymo zonos nustatymas būtų traktuojamas kaip neteisėtas jėgos panaudojimas prieš suverenią valstybę, pažeidžiant Jungtinių Tautų chartijos 2 str. 4 dalį.¹⁰⁶ Jungtinių Tautų chartijos VII skyriuje įtvirtinta nuostata, kad Saugumo Taryba turi nustatyti, kada konkrečioje situacijoje kyla grėsmė taikai, ji pažeidžiama, ar įvykdomi agresijos aktai. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba rezoliucijoje Nr. 1973 (2011) įtvirtino nuostatą, kad situacija Libijoje toliau kelia grėsmę tarptautinei taikai ir saugumui.¹⁰⁷ Taigi teisinį pagrindą humanitarinei intervencijai iš esmės būtų sunku kvestionuoti.

Tarptautinės teisės profesorius Ryan Scoville teigė, kad intervencijos teisėtumas visgi kelia pagrįstų abejonių. Pirmiausia jis teigė, kad nėra iki galo aišku, ar siekiant suvaldyti Libijos vidaus ginkluotą konfliktą buvo būtina panaudoti karinius veiksmus, siekiant atstatyti tarptautinę taiką ir saugumą.¹⁰⁸ Profesoriaus nuomone, galbūt kova tarp sukilėlių ir Libijos Vyriausybės pajėgų būtų išplitusi už valstybės sienos ribų. Taipogi Ryan Scoville teigė, kad situacija Libijoje dar nekelė grėsmės tarptautinei taikai ir saugumui klasikine ginkluotų konfliktų prasme.¹⁰⁹

Ši pozicija iš esmės yra kritikuotina, atsižvelgiant į nevyriausybinį organizacijų Human Rights Watch, Amnesty International pateiktas ataskaitas apie padėtį Libijoje, kurios buvo aptartos pirmajame skyriuje.

¹⁰² Putin Downplays Alleged Tiff with Medvedev over Libya, INT'L BUS. TIMES (Mar. 22, 2011)// <http://tinyurl.com/3gmxfx7>; prisijungimo laikas: 2012-09-16

¹⁰³ Wings over Libya: the no fly zone in legal perspective // <http://www.yjil.org/docs/pub/o-36-schmitt-wings-over-libya.pdf>; prisijungimo laikas 2012-09-16

¹⁰⁴ Ten pat p.47

¹⁰⁵ Jungtinių Tautų Chartija// Valstybės žinios. 2002, Nr. 15-557.

¹⁰⁶ Ten pat.

¹⁰⁷ Ten pat// S.C. Res. 1973, p. 6, U.N. Doc S/RES/1973.

¹⁰⁸ <http://law.marquette.edu/facultyblog/2011/10/23/the-libya-intervention-legality-and-implications-part-i/> prisijungimo laikas 2012-09-16

¹⁰⁹ Ten pat.

Analizuojant Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos suteiktų įgaliojimų apimtį, svarbu pažymėti, kad rezoliucija eliminuoja bet kokią Libijos okupacijos galimybę. Rezoliucija nenumato, kada šalių įgaliojimai išnyks, bei nenustato, kad būtina pasiekti konkretų tikslą.¹¹⁰ Siekiant įgyvendinti rezoliucijos tikslus, Saugumo Taryba sankcionavo galimybę naudoti visas reikiamas priemones, ne tik būtinas užtikrinti neskraidymo zonos kontrolę, bet ir apsaugoti civilius bei civilių gyvenamas teritorijas nuo atakų grėsmės.¹¹¹ Dėl Libijos Vyriausybės žiauraus elgesio su civiliais, įgaliojimai panaudoti ginkluotą jėgą yra ganėtinai platūs, įskaitant karines operacijas prieš režimą, jeigu tai kelia grėsmę civiliams. Taigi Saugumo Tarybos įgaliojimų suteikimas buvo teisėtas bei taikomas tiek laiko, kiek būtina užtikrinti civilių asmenų saugumą.

Kitas karinės intervencijos į Libiją probleminis aspektas yra tai, ar šalys, dalyvavusios intervencijoje galėjo aktyviai siekti Libijos režimo pasikeitimo. Arabų Lygos bendrasis sekretorius Amr Moussa teigė, kad rezoliucijos, pagal kurią buvo sankcionuota karinė intervencija, pagrindinis tikslas buvo siekis apsaugoti civilių asmenų gyvybes, bet ne pakeisti esamą politinę sistemą.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, priimdama rezoliuciją Nr. 1973 (2011), kategoriškai neatmetė režimo pasikeitimo galimybes. Pagrindinis rezoliucijos tikslas buvo žmogaus teisių apsauga. Rezoliucija Nr. 1970 (2011) numatė tam tikrus etapus, pagal kurios turėtų būti įgyvendinti teisėti gyventojų lūkesčiai.¹¹² Jungtinių Tautų Saugumo Taryba rezoliucijoje Nr. 1973 (2011) numatė, kad krizės sprendimas turėtų priklausyti nuo Libijos žmonių poreikių. Galima teigti, kad ganėtinai sunku nustatyti, ar teisėti Libijos žmonių poreikiai būtų įgyvendinti, valdžioje esant Muamarui Gadafiui. Rezoliucija Nr. 1973 (2011) įtvirtino nuostatą, kad įgalinimas naudoti jėgą apima visą konflikto kontekstą, o ne tik siekį apsaugoti žmogaus teises. Taipogi svarbu užtikrinti pilietinių teisių realizavimą.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba eksplicitiškai nenurodė galimybės panaudoti ginkluotą jėgą, siekiant pakeisti Libijos režimą. Rezoliucijoje Nr. 1970 (2011) Saugumo Taryba įtvirtino draudimą keliauti, turto išaldymą Gadafi, jo šeimos bei aukštų Libijos pareigūnų atžvilgiu. Rezoliucijoje Nr. 1973 (2011) buvo išplėsta draudimų apimtis. Draudimai taikomi visam turtui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai yra kontroliuojamas Libijos pareigūnų. Šių sankcijų pirminis tikslas buvo priversti Libijos Vyriausybę nutraukti atakas, nukreiptas prieš civilius asmenis, tačiau jos taip pat rėmė Libijos opoziciją kovoje prieš Gadafi režimą.

¹¹⁰ http://www.vjil.org/assets/pdfs/vol52/issue2/Payandeh_Post_Production.pdf prisijungimo data 2012-09-16

¹¹¹ Ten pat.

¹¹² S.C. Res. 1970// <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2012-09-16

Kitas svarbus argumentas, siekiant pagrįsti Libijos Vyriausybės pakeitimo teisėtumą yra tai, kad svarbu atskirti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos suteiktų įgaliojimų tikslus bei priemones. Rezoliucijos Nr. 1973 (2011) pagrindinis tikslas buvo siekis užtikrinti civilių ir civilių gyvenamų teritorijų apsaugą. Šis siekis nedetalizuoja priemonių, kurios gali būti naudojamos jam pasiekti.¹¹³ Tas skirtumas leidžia daryti išvadą, kad režimo pasikeitimas negali būti teisėtas tikslas, remiantis rezoliucija Nr. 1973 (2011). Režimo pasikeitimas galėtų būti vertinamas kaip priemonė, kuri yra būtina siekiant numatyto tikslo. Tęsiantis ginkluotam konfliktui Libijoje, iš esmės tampa aišku, kad civilių asmenų teisės negali būti užtikrintos valdžioje esant Muamarui Gadafiui.¹¹⁴

Priverstinis režimo pakeitimas kelia nemažai tarptautinių teisinių problemų. Jungtinių Tautų Chartijoje¹¹⁵ yra įtvirtinti valstybių suverenios lygybės, nesikišimo į valstybių vidaus reikalus principai. Todėl šis režimo pakeitimas, naudojant ginkluotąsias pajėgas, negalėtų būti plačiai priimamas. Šios pozicijos šalininkai teigia, kad režimo pakeitimas yra skirtingas tikslas nei civilių gyventojų apsauga. Trečiųjų valstybių nulemtas režimo pasikeitimas pagal Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcionavimą yra anomalus reiškinys tarptautinėje teisėje. Prievartinis režimo pakeitimas negalėtų būti vertinamas nei kaip teisėtas tikslas, nei priemonė, nes tai tiesiogiai nenumatyta rezoliucijoje Nr. 1973 (2011).¹¹⁶

Pažvelgus iš kitos pusės, Saugumo Taryba sąmoningai suteikė įgaliojimus pradėti karinius veiksmus, iš esmės žinodama, kad šie veiksmai yra nukreipti prieš Gadafi režimą bei stiprina opoziciją. Naudojamos priemonės, kurios turėjo užtikrinti civilių asmenų apsaugą, tuo pat metu paskatino režimo pokyčius. Sunaikinimas Libijos priešlėktuvinės gynybos sistemų bei oro pajėgų buvo esminis indėlis, siekiant apsaugoti žmogaus teises, taipogi silpninant režimo įtaką.

Apibendrinant galime teigti, kad rezoliucija Nr. 1973 (2011), pagal kurią buvo sankcionuota humanitarinė intervencija į Libiją, nustatė labai plačią įgaliojimų apimtį, panaudojant ginkluotąsias pajėgas. Saugumo Tarybos mandatas neįtvirtino jokių laiko apribojimų. Tik okupacijos galimybė buvo aiškiai išskirta kaip negalima. Pirminis rezoliucijos tikslas buvo siekis apsaugoti civilius asmenis bei civilių gyvenamas teritorijas, todėl eksplicitiškai rezoliucija nenurodė režimo pakeitimo galimybes. Analizuojant rezoliucijos tekstą, galima daryti išvadą, kad režimo pakeitimas galėtų būti vertinamas kaip priemonė, kuri būtina siekiant užtikrinti civilių asmenų teises.

¹¹³ Virginia Journal of International Law. The United Nations, Military Intervention, and Regime Change in Libya// http://www.vjil.org/assets/pdfs/vol152/issue2/Payandeh_Post_Production.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-16

¹¹⁴ Ten pat.

¹¹⁵ Jungtinių Tautų Chartija// Valstybės žinios. 2002, Nr. 15-557.

¹¹⁶ <http://www.uv.es/esil2012/pdf/Tzimas.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-06

4. Libijos ginkluoto konflikto šalių padaryti tarptautiniai nusikaltimai:

4.1 Gadafio Vyriausybinių pajėgų

Kankinimai bei mirties bausmės vykdymas be teismo sprendimo:

Konvencijoje prieš kankinimus ir kitą žmogaus orumą žeminantį elgesį yra įtvirtintas kankinimų apibrėžimas. Konvencijos prasme kankinimai: „tai bet koks veiksmas, kuriuo asmeniui tyčia sukeliamas stiprus fizinis ar psichinis skausmas arba kančia, siekiant išgauti iš jo ar trečiojo asmens informaciją arba prisipažinimą, nubausti jį už kokį nors veiksma, kurį jis arba trečiasis asmuo įvykdė ar yra įtariamas jį įvykdęs, arba įbauginti ar priversti jį arba trečiąjį asmenį ką nors padaryti, arba dėl bet kurios kokių nors diskriminavimų grindžiamos priežasties, kai tokį skausmą ar kančią sukelia viešosios valdžios pareigūnas ar kitas oficialias pareigas einantis asmuo arba kai jis sukeliamas jam kurstant arba sutinkant ar jo tyliu pritarimu. Šis apibrėžimas neapima tik teisėtomis sankcijomis sukeliama, joms būdingo arba su jomis susijusio skausmo ar kančios.“¹¹⁷

Remiantis Physicians for human rights¹¹⁸ pateikta ataskaita, galime teigti, kad Libijos saugumo pajėgos naudojo kankinimus kaip priemonę, siekiant slopinti sukilimą. Kankinimais buvo norima išgauti reikalingos informacijos apie sukilėlių ginkluotę, pajėgų dislokacijos vietas. Taipogi galime pažymėti, kad sulaikytieji sukilėliai buvo ne tik kankinami, tačiau su jais buvo žiauriai elgiamasi siekiant juos pažeminti bei įbauginti. Viena sulaikytoji Khria tyrėjams teigė, kad ji patyrė verbalinį terorą, nes sulaikytieji buvo vadinami „žiurkėmis“ ir jiems buvo grasinama mirtimi.¹¹⁹

Gadafį remiančios pajėgos vykdė plataus masto sulaikymus atskirų regionų bei opozicinių grupių atžvilgiu.¹²⁰ Dauguma sulaikytų asmenų dingdavo be žinios, jų dingimo aplinkybės likdavo nežinomos.

Jungtinių Tautų Specialusis pranešėjas dėl kankinimų pradėjo tyrimą, siekiant nustatyti kankinimo faktus, padarytus Gadafį remiančių pajėgų.¹²¹

¹¹⁷ 1984 m. Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą// Valstybės žinios. 2006, Nr. 80-3141.

¹¹⁸ https://s3.amazonaws.com/PHR_Reports/Libya-WitnessstoWarCrimes-Aug2011.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-22

¹¹⁹ Ten pat.

¹²⁰ U.N. Human Rights Council, Report of the International Commission of Inquiry to investigate all alleged violations of international human rights law in the Libyan Arab Jamahiriya, 120, U.N. Doc. A/HRC/17/44 (1 Jun. 2011)// http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.44_AUV.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-22

¹²¹ UN investigator opens Libya torture probe, CBC News, 9 Mar. 2011// <http://www.cbc.ca/news/world/story/2011/03/09/libya-torture-030911.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-22

Šie Libijos saugumo pajėgų veiksmai pažeidžia tarptautinę žmogaus teisių teisę, tarptautinę humanitarinę teisę, Libijos nacionalinę teisę. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas, kurį Libija yra ratifikavusi numato, kad kiekvienam žmogui yra pripažįstama teisė į gyvybę bei teisė, kad mirties bausmė būtų vykdoma tik pagal kompetentingo teismo priimtą nuosprendį. Ši teisė negali būti suvaržyta, esant nepaprastajai padėčiai, pagal pakto 4 str. 2 dalį. Sąmoningas nekombatantų žudymas, kuriems nebuvo suteikta teisė į teisingą teismo procesą bei teisė pasirinkti gynėją savo nuožiūra, dėl įtariamo nusikaltimo, pažeidžia tarptautinę humanitarinę teisę. Svarbu pažymėti, kad netarptautinio ginkluoto konflikto situacijoje taikomas bendrasis Ženevos konvencijų 3 str, kuris numato, kad „draudžiama nuteisti ir vykdyti bausmes be prieš tai teisėto teismo paskelbto nuosprendžio, suteikiant visas teisinės garantijas, kurias pripažįsta būtinomis visos civilizuotos tautos.“¹²²

Taigi galime daryti pagrįstą išvadą, kad Libijos saugumo pajėgos pažeidė savo tarptautinius įsipareigojimus. Šiuo atveju mirties bausmės vykdymai valstybės įgaliotų pareigūnų galėtų būti pagrindas šiuos asmenis patraukti atsakomybėn dėl nusikaltimų žmoniškumui ar karo nusikaltimų.¹²³

Tarptautinio baudžiamojo teismo statute yra tvirta nusikaltimų žmoniškumui bei karo nusikaltimų sąvoka. Nusikaltimais žmoniškumui laikoma „bet kuri iš toliau išvardytų veikų, kai sąmoningai rengiami didelio masto arba sistemingi civilių užpuolimai. Į šio straipsnio apimtį patenka civilių asmenų žudymai bei kankinimai“. Romos statute įtvirtinti du kriterijai, siekiant, kad padarytos veikos būtų pripažintos nusikaltimu žmoniškumui: didelis mastas ir sisteminis paplitimas. Remiantis anksčiau pateikta konflikto analize, galime daryti išvadą, kad Muamarą Gadafi remiančios pajėgos padarė nusikaltimus žmoniškumui, nes yra patvirtintų įrodymų, jog buvo vykdomi masiniai areštai bei civilių asmenų kankinimai.¹²⁴ Atsakomybė už nusikaltimus žmoniškumui kyla nepriklausomai nuo to, ar egzistuoja ginkluotas konfliktas, ar ne. Svarbu pažymėti, jog Tarptautinis baudžiamasis teismas išdavė arešto orderius trims Libijos lyderiams dėl nusikaltimų žmoniškumui: Saif Al Islam Gadafi, Abdulah Al Senussi bei Muamarui Gadafiui (dėl mirties byla buvo nutraukta). Kankinimai buvo pateikti pagal Romos statuto 7 str. 1 dalies a punktą dėl nužudymų bei dėl persekiojimo pagal 7 straipsnio 1 dalies h punktą.¹²⁵

¹²² 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija „Dėl sužeistųjų ir ligonių padėties veikiančiose armijose pagerinimo“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1905.

¹²³ Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.

¹²⁴ <http://www.reuters.com/article/2011/05/02/us-libya-warcrimes-idUSTRE7417VU20110502>; prisijungimo laikas: 2012-09-23

¹²⁵ <http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Situations+and+Cases/Situations/ICC0111/Related+Cases/ICC01110111/ICC01110111.htm>; prisijungimo laikas: 2012-09-23

Libija yra ratifikavusi Konvenciją prieš kankinimus ir kitą žmogaus orumą žeminantį elgesį, todėl ši konvencija taipogi sukelia tarptautinius įsipareigojimus. Šios konvencijos normos garantuoja, kad asmuo nebus kankinamas, su juo nebus žiauriai ar kitaip žmogaus orumą žeminančiai elgiamasi.¹²⁶ Kankinimų draudimas yra *ius cogens* norma pripažįstama paprotinėje tarptautinėje teisėje. Šios normos pažeidimas sukelia atsakomybę pagal Romos statuto 7 straipsnį, jeigu tenkinami didelio masto ir sistemiškumo kriterijai. Tarptautinė humanitarinė teisė taipogi draudžia valstybės ginkluotosioms pajėgoms elgtis žiauriai su neginkluotu asmenu netarptautinio ginkluoto konflikto situacijoje. Ženevos konvencijų II papildomas protokolai nurodo, kad „Visi asmenys, kurie tiesiogiai nedalyvauja ar nebedalyvauja karo veiksmuose, nepaisant to, apribota ar ne jų laisvė, turi teisę į pagarbą savo asmeniui, orumui, savo įsitikinimams ir religijai. Bet kokiomis aplinkybėmis su jais elgiamasi humaniškai, be jokio nepalankaus išskyrimo. Draudžiama duoti įsakymą nepalikti nė vieno gyvo (.....) Nepažeidžiant prieš tai pateiktų bendrųjų nuostatų, draudžiami ir toliau bus visur ir visada tokie veiksmai prieš 1 dalyje nurodytus asmenis: kėsinimasis į gyvybę, sveikatą ir fizinę ar psichinę asmens gerovę, ypač nužudymas, taip pat žiaurus elgesys - kankinimas, luošinimas ar bet kokios kūno bausmės.“¹²⁷

Kankinimų draudimas bei skubios mirties bausmės vykdymo draudimas numatyti ir Libijos nacionalinėje teisėje. Fizinis žalojimas bet kurio kaltinamo ar sulaikyto asmens pažeidžia Libijos Konstitucinę deklaraciją¹²⁸ (angl. Constitutional Proclamation) ir Libijos Žaliąją žmogaus teisių chartiją¹²⁹ (angl. Libya's Great Green Charter of Human Rights). Dėl kaltinamųjų kankinimo atsakomybė numatyta ir Libijos Baudžiamajame kodekse.¹³⁰

Išžaginimai:

Remiantis Physicians for human rights ataskaita¹³¹, Libijos karinės pajėgos naudojo išžaginimus kaip karo ginklą. Tarptautinio baudžiamojo teismo kaltintojas Luis Moreno - Ocampo išsakė poziciją, kad “turime pakankamai informacijos patvirtinti, kad Libijoje vyravo nuostata

¹²⁶ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3288; 1984 m. Konvencija prieš Kankinimus bei kitą žmogaus orumą žeminantį elgesį// Valstybės žinios. 2006, Nr. 80-3141.

¹²⁷ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolai), sudarytas 1977 m. birželio 8 d// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1910.

¹²⁸ Constitutional Proclamation [Libyan Arab Jamahiriya] 11 Dec. 1969, art. 31(c)//

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b5a24.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-23

¹²⁹ Great Green Charter of Human Rights// <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/3dda540f4.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-25

¹³⁰ Amnesty International submission to the UN Universal Periodic Review (Nov.–Dec. 2010), http://www.hrw.org/en/node/11480/section/7#_ftn45; prisijungimo laikas: 2012-09-25

¹³¹ Ten pat//https://s3.amazonaws.com/PHR_Reports/Libya-WitnessstoWarCrimes-Aug2011.pdf

žaginti tuos, kurie pasisakė prieš Vyriausybės politiką”.¹³² Jungtinių Tautų Specialioji atstovė Margarot Wallstrom taipogi patvirtino tokią poziciją, kad daugelis moterų yra žaginamos Gadafio saugumo pajėgų kovotojų, tačiau tik nedaugelis apie tai praneša dėl to, kad jos susiduria su kultūrine gėda dėl vyraujančių tradicijų.¹³³ Luis Moreno – Ocampo išreiškė poziciją, kad Gadafio pajėgų kariai naudojo viagra, siekiant sukelti erekciją bei taip paskatinti masinius žaginimus.¹³⁴

Išžaginimas ginkluoto konflikto situacijoje pažeidžia Ženevos konvencijas. Taipogi žaginimų draudimas yra numatytas paprotinėje tarptautinėje humanitarinėje teisėje, kuris yra taikomas tiek esant tarptautiniam, tiek netarptautiniam ginkluotam konfliktui.¹³⁵ Ženevos konvencijų trečiasis bendrasis straipsnis eksplicitiškai nenurodo žaginimų ar kitų formų seksualinio smurto. Šis straipsnis uždraudžia “žeisti žmogaus orumą”, įskaitant žiaurų elgesį bei kankinimus. Draudimas žeisti žmogaus orumą taip pat įtvirtintas Ženevos konvencijų I ir II protokoluose kaip fundamentali garantija civiliams bei *hors de combat* asmenims.

I papildomo protokolo 75 str. numato, kad šis draudimas yra „žmogaus orumą žeminantis elgesys, priverstinė prostitucija arba bet kuri kita lytinio smurto forma“. II papildomo protokolo 4 strp. yra įtvirtintas išžaginimo nusikaltimas. Svarbu pažymėti, kad žaginimai, priverstinė prostitucija ar bet kuri kita seksualinių nusikaltimų forma yra pripažįstami karo nusikaltimais pagal Tarptautinio baudžiamojo tribunolo Ruandai bei Specialaus teismo Siera Leonei statutus.¹³⁶

Pagal Tarptautinio baudžiamojo teismo statutą: „išžaginimas, seksualinė vergovė, priverstinė prostitucija, priverstinis nėštumas, priverstinė sterilizacija ar bet kuri kita seksualinio

¹³² Evidence Emerging of Use of Rape as Tool of War in Libya, U.N. News Centre, 8 Jun. 2011, [http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=38664&Cr=libya&Cr1=](http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=38664&Cr=libya&Cr1=;); prisijungimo laikas: 2012-09-24

¹³³ U.N. Special Representative of the Secretary-General Margot Wallström highlights “consistent reports from people, from organizations, from UN entities and others on the ground... The problem is very few women will actually come forward to report that they have been raped because it carries serious risks for them personally.” Swiss News, UN official, investigator at odds over Libya mass rape claim, Expatica, 10 Jun. 2011, http://www.expatica.com/ch/news/swissnews/un-official-investigator-at-odds-over-libya-mass-rape-claim_155646.html prisijungimo laikas: 2012-09-24

¹³⁴ Colum Lynch, Muammar Qaddafi’s Viagra War, Turtle Bay, 28 Apr. 2011// http://turtlebay.foreignpolicy.com/posts/2011/04/28/muammar_qaddafis_viagra_war, Karen Leigh, Rape in Libya: The Crime that Dare Not Speak its Name, Time Magazine, 9 Jun. 2011// <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2076775,00.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-24

¹³⁵ Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules, p.323// <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-26

¹³⁶ ICTR Statute, Article 4(e) // http://www.iccnw.org/documents/STATUTE_OF_THE_SPECIAL_TRIBUNAL_FOR_KENYA.pdf; Statute of the Special Court for Sierra Leone, Article 3(e) // <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=uClnd1MJeEw%3D&>; prisijungimo laikas: 2012-09-26

smurto forma¹³⁷, taipogi pažeidžia Ženevos konvencijas ar jų trečiąjį bendrąjį straipsnį bei yra laikomi karo nusikaltimais tarptautiniame arba netarptautiniame ginkluotame konflikte.

Islamo teisė priskiria išžaginimą karo nusikaltimų grupei.¹³⁸ Libijos nacionalinė teisė numato, kad išžaginimu laikomas „neteisėto sužeidimo nusikaltimas“ (angl. Offence of unlawful wounding).

Apibendrinus galime teigti, kad išžaginimai buvo paplitę Libijoje ginkluoto konflikto metu bei skatinami oficialios valdžios pareigūnų. Asmenys, atsakingi už žaginimo nusikaltimus, turėtų būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto 8 str.

Prievartiniai dingimai:

Tūkstančių Libijos piliečių prievartiniai dingimai, daugiausiai vyrų, buvo būdingas Libijos konflikto bruožas. Muamaro Gadafo Vyriausybės kritikai pradėjo dingti nuo 2011 m. vasario 17 dienos, vos tik kilus protestų bangai. Kai pavieniai maištai virto netarptautiniu ginkluotu konfliktu, dingimai tapo dar labiau paplitę ir sistemiški. Gadafo remiančios pajėgos siekė susilpninti opozicijos galimybę priešintis, bausdama asmenis bei jų šeimos narius, kurie rėmė Nacionalinę pereinamąją tarybą. Muamaro Gadafo Vyriausybė atsisakė atskleisti duomenis apie sulaikytus asmenis. Yra išskiriamos kelios kategorijos dingusių asmenų: sukilėlių pajėgų arba protestų nukreiptų prieš Gadafo valdymą dalyviai, asmenys, kurie dingo Gadafo Vyriausybės pajėgoms atsitraukiant iš Benghazi ir Kufros miestų; bei asmenys, kurie dingo per kovas rytų Libijoje.

Daugiau nei 1.170 žmonių buvo registruoti dingusiais Misratos¹³⁹ mieste. Jungtinės Tautos patvirtino, kad mažiausiai 1000 asmenų buvo pagrobti arba dingo nuo 2011 m. vasario mėnesio.¹⁴⁰

Prievartiniai dingimai pažeidžia tarptautinę paprotinę humanitarinę teisę bei yra draudžiami tiek tarptautiniame, tiek netarptautiniame ginkluotame konflikte.¹⁴¹ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas numato, kad „kiekvienas asmuo, kuriam atimta laisvė jį areštavus

¹³⁷ Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165

¹³⁸ Malekian F. The Homogeneity of International Criminal Court with Islamic Jurisprudence// International Criminal Law Review, Volume 9, Number 4, 2009.P. 595-621.

¹³⁹ Portia Walker, More than 1,000 Libyans Missing from Misurata, The Washington Post, 4 Jun. 2011// http://www.washingtonpost.com/world/middle-east/more-than-1000-libyans-missing-from-misurata/2011/05/30/AGmuw2IH_story.html; prisijungimo laikas: 2012-09-27

¹⁴⁰ Lisa Schlein, People in Battle-Torn Libya Facing Critical Shortages, Voice of America, 7 Jun. 2011// <http://www.voanews.com/english/news/People-in-Battle-Torn-Libya-Facing-Critical-Shortages-123354293.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-27

¹⁴¹ Ten pat, p. 340// <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-27

ar sulaikius, turi teisę kreiptis į teismą, kad šis nedelsdamas priimtų sprendimą dėl jo sulaikymo teisėtumo ir įsakytų jį paleisti, jeigu sulaikymas neteisėtas“.¹⁴²

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas nustatė, kad prievartiniai dingimai lemia nežmonišką elgesį su jų šeimos nariais¹⁴³ ir bet koks Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakte numatytų teisių suvaržymas, kuris numatytų prievartinius dingimus, nėra leidžiamas.¹⁴⁴ Asmenys, atsakingi už prievartinius dingimus, galėtų būti patraukti tarptautinei baudžiamajai atsakomybei už nusikaltimus žmoniškumui. Kadangi remiantis tarptautinių nevyriausybinių organizacijų duomenimis, Gadafi remiančios pajėgos vykdė plataus masto ir sistemiškas atakas prieš civilius Libijos gyventojus, šie veiksmai galėtų būti vertinami kaip nusikaltimai žmoniškumui Romos statuto 7 str. prasme. Libijos nacionalinė teisė taip pat reikalauja, kad valdžios pareigūnai sulaikytų asmenis tik žinomose vietose bei apie jų sulaikymą būtų informuoti šeimos nariai.¹⁴⁵

Civilio asmens arba kito saugomo asmens panaudojimas, norint apsaugoti nuo karo veiksmų konkrečius objektus, zonas ar karines pajėgas:

Remiantis nevyriausybines organizacijos Physician for human rights pateiktos ataskaitos duomenimis, Gadafi remiančios pajėgos prievarta sulaikė 107 civilius asmenis bei naudojo juos, siekiant apsaugoti nuo NATO oro atakų Misratos mieste 2011 m. balandžio – gegužės mėnesiais. Svarbu pastebėti, kad Muamarą Gadafi remiančios pajėgos išdėstė tankus gausiai civilių gyvenamose teritorijose Misratoje, siekiant išvengti NATO pajėgų antskrydžių. Libijos valdžios pareigūnai grasino NATO, jog išdėstys žmones tam, kad apsaugotų strateginius telekomunikacinius įrenginius.¹⁴⁶ Oficialūs NATO pareigūnai teigė, kad civilių naudojimas, siekiant apsaugoti karinius objektus apsunkins NATO pajėgų veiksmus, tačiau nepavers jų praktiškai neįgyvendinamais.¹⁴⁷

Tarptautinė humanitarinė teisė įtvirtina atskyrimo principą tarp civilių bei karinių taikinių. Civilių naudojimas siekiant apsaugoti karinius taikinius pažeidžia šią nuostatą. Ketvirtoji

¹⁴² Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3288.

¹⁴³ Ten pat. // <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-27

¹⁴⁴ UN Human Rights Committee, General Comment No. 29, U.N. Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.11 (31 Aug. 2001)// <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrc29.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-27

¹⁴⁵ Law No. 20 of 1991// <http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/SERIAL/55306/65707/F837648216/LBY55306.PDF>; prisijungimo laikas: 2012-09-27

¹⁴⁶ U.N. Office of the High Commissioner of the Human Rights Council, Report of the High Commissioner under Human Rights Council Resolution S-15/1, 50, U.N. Doc. A/HRC/17/45 (7 Jun. 2011)// http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Full_Report_1112.pdf; John F. Burns, Libyan Officials Threaten to Use 'Human Shields', New York Times, 16 May 2011// <http://www.nytimes.com/2011/05/17/world/africa/17libya.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-27

¹⁴⁷ Gadhafi could face rape charges, international prosecutor says, CNN, 29 Jun. 2011// <http://www.cnn.com/2011/WORLD/africa/06/28/libya.war/index.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-27

Ženevos konvencija bei I papildomas protokolas draudžia naudoti civilius asmenis, siekiant apsaugoti karinius objektus tarptautinio ginkluoto konflikto situacijoje. 1949 m. Ženevos konvencijos „Dėl civilių apsaugos karo metu“ nurodo, kad „Konvencijos saugomo asmens buvimas tam tikrame punkte ar rajone negali būti panaudotas šių vietų apsaugai nuo karinių operacijų.“¹⁴⁸ Ši norma yra imperatyvi ir jos nesilaikymas užtraukia tarptautinę baudžiamąją atsakomybę. Romos statusas taip pat numato, kad civilių naudojimas siekiant apsaugoti karines pajėgas, strateginius objektus ar arenas nuo karinių atakų yra laikomas karo nusikaltimu.¹⁴⁹

Šie veiksmai taip pat draudžiami netarptautinio ginkluoto konflikto metu nuo tada, kai jie pažeidžia „bendrąją apsaugą nuo pavojų, kylančių dėl karinių operacijų“¹⁵⁰ Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto nuomone, draudimas naudoti civilius, siekiant apsaugoti karinius objektus yra tarptautinės paprotinės teisės norma, kuri turėtų būti taikoma visoms ginkluoto konflikto šalims tiek netarptautinio, tiek tarptautinio ginkluoto konflikto metu.¹⁵¹ Remiantis pateiktų duomenų analize, galime daryti pagrįstą išvadą, kad Muamarą Gadafi remiančios pajėgos naudojo civilius, siekiant apsaugoti karinius objektus bei pažeidė savo tarptautinius teisinius įsipareigojimus.

Tyčinės ir nesirenkamojo pobūdžio atakos prieš civilius asmenis:

Remiantis tarptautinės nevyriausybinės organizacijos Physician for human rights pateiktais duomenis, yra pagrįstų įrodymų, kad Muamarą Gadafi remiančios pajėgos:¹⁵²

1. Naikino civilių gyventojų namus;
2. Šaudė į civilius jų gyvenamuosiuose namuose;
3. Sunaikino religinius objektus;
4. Naikino viešą nuosavybę, sukeldami grėsmę civilių gyvybėms;
5. Grobė civilių asmeninius daiktus;
6. Naudojo nesirenkamojo pobūdžio atakas bei sprogstamąsias medžiagas kėsinantis į civilius asmenis.

Ginkluoto konflikto dalyviai privalo laikytis atskyrimo bei proporcingumo principų. Tarptautinė humanitarinė teisė draudžia karinėms pajėgoms tyčia taikytis į civilius asmenis

¹⁴⁸ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija „Dėl civilių apsaugos karo metu“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1908

¹⁴⁹ Romos statuto 8 strp. 2 dalies b punktas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.

¹⁵⁰ Ten pat.. 8(2)(b)(xxiii)// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.

¹⁵¹ Ten pat. p 337-340// <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-27

¹⁵² https://s3.amazonaws.com/PHR_Reports/Libya-WitnessstoWarCrimes-Aug2011.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-

netarptautinio ginkluoto konflikto metu. Ginklai, kurie savo prigimtimi yra nesirenkamojo pobūdžio yra eksplicitiškai uždrausti.¹⁵³

Libijos ginkluotųjų pajėgų nariai padarė karo nusikaltimus, kai jie tyčia taikėsi į religinius objektus, namus, miestus ar kaimus, kurie nėra laikomi kariniais taikiniais.¹⁵⁴ Tarptautinė teisė draudžia ginkluotosioms pajėgoms atakuoti religinius objektus. Ženevos konvencijų I papildomo protokolo „Dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos“ 53 strp. įtvirtinta nuostata, kad „draudžiama:

- a) vykdyti kokius nors karo veiksmus, nukreiptus į istorinius paminklus, meno kūrinius ir bažnyčias, kurie yra kultūrinis ir dvasinis tautų palikimas;
- b) naudoti tokius objektus kariniams siekiams palaikyti;
- c) paversti tokius objektus represalijų objektais.“

Taigi Gadafi remiančios pajėgos savo veiksmais pažeidė Ženevos konvencijos I papildomo protokolo nuostatas.

Tarptautinė teisė taip pat draudžia ginkluotosioms pajėgoms grobti turtą, kuris yra būtinas civiliams išlikti gyviems. 1949 m. Ženevos konvencijos „Dėl civilių apsaugos karo metu“ 53 strp. įtvirtina draudimą: „Draudžiama okupuojančiai valstybei bet kaip naikinti nekilnojamąjį ar kilnojamąjį turtą, individualiai ar bendrai priklausantį paskiriems asmenims ar valstybei, bendruomenėms, visuomeninėms ar kooperatinėms organizacijoms, išskyrus atvejus, kai tai būtina dėl karo operacijų.“¹⁵⁵ Tyčinis bado civiliams asmenims sukėlimas yra pripažįstamas karo nusikaltimu pagal tarptautinę teisę.¹⁵⁶ Šis draudimas pripažįstamas tarptautinės paprotinės teisės norma, kuri taikoma tiek tarptautiniam, tiek netarptautiniam ginkluotame konflikte.¹⁵⁷

Muamarą Gadafi remiančių pajėgų vykdytas prievartinis civilių asmenų perkėlimas pažeidžia tarptautinę humanitarinę teisę bei priverstinė deportacija yra vienas iš veiksmų, kurie pripažįstami nusikaltimais žmoniškumui pagal Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutą.¹⁵⁸

Medicininio personalo apsaugos pažeidimai:

Remiantis Physician for human rights pateiktos ataskaitos duomenimis, Muamarą Gadafi remiančios pajėgos atakavo ligonines, medicinos įrangą, darbuotojus, transporto priemones bei pacientus. Libijos gydytojų parodymai atskleidžia, jog Muamarą Gadafi remiančios pajėgos

¹⁵³ ICRC, Customary IHL// http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter20_rule71; Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.

¹⁵⁴ Ten pat.. 8 (2)(b)(v)// Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.

¹⁵⁵ Ten pat.

¹⁵⁶ Ten pat.

¹⁵⁷ Ten pat. p. 186// // http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter20_rule71; prisijungimo laikas: 2012-09-30

¹⁵⁸ Ten pat. . strp 7.1(d)// Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.

atako gydytojus, kurie teikė medicininę pagalbą sužeistiems sukilėlių kovotojams.¹⁵⁹ Muamaro Gadafo saugumo pajėgos trukdė gydytojams nešališkai įvertinti aukų ir sužeistųjų skaičių. Svarbu pažymėti, kad medicininiai įrašai iš ligoninių paslaptinai dingdavo.¹⁶⁰

Tarptautinių ekonominių socialinių ir kultūrinių teisių pakto 12 strp. numato, kad „valstybės, šio Pakto šalys, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę turėti kuo geriausią fizinę ir psichinę sveikatą”.¹⁶¹ Yra numatyta pareiga, draudžianti taikyti šios teisės ribojimą kaip baudžiamąją priemonę.¹⁶² Paktas numato, kad valstybės turi užtikrinti nediskriminacinę medicinę apsaugą asmenims, kuriems ji yra reikalinga.¹⁶³

Tarptautinė humanitarinė teisė reikalauja visoms konflikto šalims leisti pasirūpinti sergančiais bei sužeistaisiais. Objekto, pažymėto Raudonojo Kryžiaus arba Raudonojo Pusmėnulio simboliu, netinkamas naudojimas ar sunaikinimas taip pat pažeidžia tarptautinę humanitarinę teisę netarptautinio ginkluoto konflikto situacijoje.¹⁶⁴

Medicino personalo apsauga yra pripažįstama tarptautinės paprotinės teisės norma, kuri taikoma tiek tarptautinio, tiek netarptautinio ginkluoto konflikto metu. Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus komitetas teigia, kad medicinos personalo ir turto apsauga apima medicinos personalo apsaugą, draudimą bausti medicinos personalą už medicininės etikos laikymąsi ir medicinos padalinių, transporto apsaugą.¹⁶⁵

4.2 Sukilėlių vykdyti pažeidimai

***Hors de combat* asmenų žudymas:**

Remiantis The Independent Civil Society Fact – Finding Mission to Libya pateikta ataskaita¹⁶⁶, sukilėliai įvykdė mirties bausmes Gadafo pajėgų kovotojams, įskaitant teisingumo ministrą. Kai kurie liudininkai teigė, kad sukilėliai taipogi naudojo nesirenkamojo pobūdžio atakas, nukreiptas prieš Libijos saugumo pajėgas¹⁶⁷.

¹⁵⁹ Mary Fitzgerald, Frontline surgeon says morale of anti-Gadafy forces high, Irish Times, 7 Jun. 2011// <http://www.irishtimes.com/newspaper/world/2011/0607/1224298498069.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-30

¹⁶⁰ Misrata Fighting Killed Estimated 12 a Day-WHO, Reuters, 27 May 2011// <http://af.reuters.com/article/libyaNews/idAFLDE74Q12120110527>; prisijungimo laikas: 2012-09-30

¹⁶¹ Tarptautinis ekonominių socialinių ir kultūrinių teisių paktas.// Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3290.

¹⁶² Committee on Economic, Social, and Cultural Rights, General Comment on Article 12, 34, E/C.12/2000/4.

¹⁶³ Ten pat.// Tarptautinis ekonominių socialinių ir kultūrinių teisių paktas.// Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3290.

¹⁶⁴ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomas protokololas „Dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokololas)“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1910.

¹⁶⁵ <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-10-01

¹⁶⁶ http://www.humansecuritygateway.com/documents/PCHR_ReportoftheIndependentCivilSocietyFactfindingMissiontoLibya.pdf; prisijungimo laikas: 2012-10-01

¹⁶⁷ Ten pat.

Hors de combat asmenų žudymas bei kitos formos mirties bausmės vykdymo be teismo sprendimo draudimas yra numatytas tarptautinėje paprotinėje teisėje¹⁶⁸ bei tarptautinėje žmogaus teisių teisėje.¹⁶⁹ Šie veiksmai yra pripažįstami karo nusikaltimais pagal Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies c punktą arba jeigu jie plačiai paplitę bei sistemiški, tuomet nusikaltimu žmoniškumui.¹⁷⁰

Kankinimai bei žiaurus ir žmogaus orumą žeminantis elgesys:

Tarptautinė žmogaus teisių teisė draudžia asmens sulaikymą kitu pagrindu nei numato įstatymas bei nustato specialius įpareigojimus susijusius su skaidriu teismo procesu, įskaitant sulaikytųjų teisę būti informuotus apie sulaikymo priežastis. Be to kiekvienas asmuo, kuriam atimta laisvė jį areštavus ar sulaikius, turi teisę kreiptis į teismą, kad šis nedelsdamas priimtų sprendimą dėl jo sulaikymo teisėtumo ir įsakytų jį paleisti, jei sulaikymas neteisėtas.

Toliau bus analizuojami įtariamai sukilėlių padaryti tarptautiniai nusikaltimai Sibratos bei Zawiya sulaikymo stovyklose.

Sibratos sulaikymo stovyklose buvo laikomi įtariamai Gadafio pajėgų kovotojai. Šie asmenys buvo žemo pavojingumo laipsnio (angl. „low level“). Remiantis The Independent Civil Society Fact – Finding Mission to Libya ataskaitos duomenimis, sulaikytiesiems nebuvo užtikrinta teisė į gynėją, tuo pažeidžiant Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 14 str. 3 dalies d punktą.¹⁷¹ Įtariamiesiems Gadafio pajėgų kovotojams nebuvo pranešta dėl ko jie buvo sulaikyti. Svarbu pažymėti, kad Vietos revoliucinės tarybos nariai sprendavo, kuriuos asmenis galima paleisti. Šie veiksmai taip pat pažeidžia Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakto 9 straipsnio nuostatas, kurios numato, kad kiekvienas sulaikytasis turi būti kuo skubiai pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui, kuriam pagal įstatymą priklauso vykdyti teisminę valdžią.

Zawiya sulaikymo stovykloje buvo laikomi didelio pavojingumo laipsnio (angl. “high level”) įtariamai Gadafio pajėgų kovotojai. Remiantis Misijos pateikta ataskaita, sulaikytieji buvo įbauginti bei dauguma atsisakė bendrauti su šios Nevyriausybinės organizacijos atstovais. Kai kurie sulaikytieji buvo sužeisti arba sunkiai sergantys. Sulaikytieji teigė, kad jiems trūko tinkamos medicininės priežiūros bei maisto. Sulaikymo kameros buvo perpildytos bei neužteko lovų visiems sulaikytiesiems. Sulaikytieji taip pat teigė, kad sargybiniai naudojo smurtą prieš juos.

Apibendrinant galime teigti, kad sukilėlių pajėgų kovotojų veiksmai pažeidė Ženevos konvencijų trečiajame bendrajame straipsnyje numatytus reikalavimus. Kankinimai netarptautinio

¹⁶⁸ Ten pat.// <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>;

¹⁶⁹ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3288.

¹⁷⁰ Ten pat. // Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165

¹⁷¹ Ten pat.// Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3288.

ginkluoto konflikto situacijoje užtraukia tarptautinę baudžiamąją atsakomybę numatytą Romos statuto 8 str. antroje dalyje¹⁷².

Prievartiniai perkėlimai:

Šiuo atveju reikšminga detaliau panagrinėti Tawergho miesto situaciją. Šis miestas yra nutolęs 38 mylias nuo Misratos. Revoliucijos metu Gadafi remiančios pajėgos naudojosi šiuo miestu koordinuojant atakas nukreiptas prieš Misratą bei šiame mieste buvo laikomi Gadafi pajėgų sulaikyti sukilėliai. Šis miestas sukilėlių pajėgų buvo laikomas lojaliu Muamaro Gadafi režimui.¹⁷³

Sukilėlių pajėgos užėmė Tawerghos miestą 2011 m. balandžio 12 – 13 dieną. Remiantis Human Rights Watch ataskaita, gyventojai buvo verčiami palikti namus vietos karinių pajėgų.¹⁷⁴ Ataskaitoje teigiama, kad vyresnysis imanas (musulmonų dvasininkas) paskelbė fatvą, tvirtindamas, kad šio miesto gyventojai negalės grįžti į namus mažiausiai dvejus metus.¹⁷⁵

2011 m. lapkričio 20 – 21 dieną Tawerghos miestą aplankę Misijos atstovai patvirtino, kad miestas yra visiškai tuščias.

Prievartinis civilių asmenų perkėlimo draudimas numatytas sutartinėje bei paprotinėje teisėje. Ženevos konvencijų II papildomo protokolo 17 str. numatyta, kad „Negalima duoti nurodymo perkelti civilių gyventojų dėl priešasčių, susijusių su ginkluotu konfliktu, jei to nereikia civilių gyventojų saugumui ar dėl neatidėliotino karinio pobūdžio priešasčių.“ Pagal Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto 8 str. 2 dalies e punktą: „įsakymas iškeldinti civilius dėl konflikto, jeigu tai nepateisinama šių civilių saugumo sumetimais ar karine būtinybe;“ užtraukia tarptautinę baudžiamąją atsakomybę už karo nusikaltimus netarptautinio ginkluoto konflikto metu. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje Nr. 2675 (XXV) nurodyta, kad „civiliai gyventojai ar atskiri asmenys negali būti priverstinių perkėlimų objektas“.¹⁷⁶ Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Generalinė Asamblėja bei Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komisija pasmerkė prievartinio perkėlimo atvejus ne tik tarptautinio ginkluoto konflikto metu, bet ir netarptautinio ginkluoto konflikto situacijoje, remdamasi konfliktais Bosnijoje ir Hercegovinoje, Burundyje, Sudane¹⁷⁷ Remiantis Nevyriausybinų organizacijų pateikta medžiaga, galėtume daryti prielaidas,

¹⁷² Ten pat. // Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165

¹⁷³ Human Rights Watch, Libya: Militias Terrorizing Residents of 'Loyalist' Town, 30 October 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/10/30/libya-militias-terrorizing-residents-loyalist-town>; prisijungimo laikas: 2012-10-02

¹⁷⁴ Ten pat.

¹⁷⁵ Ten pat.

¹⁷⁶ UN General Assembly, Res. 2675 (XXV)// <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/349/40/IMG/NR034940.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2012-10-02

¹⁷⁷ UN Security Council, Res. 752 (ibid., § 193)// <http://daccess-ods.un.org/TMP/7147861.71913147.html>; Res. 819// <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f2bc28.html>; prisijungimo laikas: 2012-10-02

kad sukilėlių pajėgų kovotojai turėtų būti patraukti atsakomybėn už karo nusikaltimus, pagal Romos Statuto 8 str. 2 dalies e punktą.

Atlikus nevyriausybinų organizacijų pateiktą duomenų analizę, galime daryti pagrįstą išvadą, jog sukilėlių pajėgų nariai padarė karo nusikaltimus Libijos ginkluoto konflikto metu. Nagrinėjant atsakomybės klausimą svarbu pažymėti, kad 2012 m. gegužės 3 dieną Nacionalinė pereinamoji taryba savo tinklapyje paskelbė: „nėra numatyta jokios bausmės dėl veiksmų, kurie buvo atlikti po vasario 17 dienos.“¹⁷⁸ Šis imunitetas taikomas kariniams sukilėlių veiksams, kuriuos jie atliko, siekdami pakeisti esamą režimą. 2012 m. lapkričio 7 dieną Tarptautinio baudžiamojo teismo kaltintoja Fatou Bensouda Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje teigė, kad suformuota naujoji Libijos Vyriausybė turėtų užtikrinti, kad nebūtų suteikiamas imunitetas sukilėlių pajėgų kovotojams, kurie yra įtariami padarę karo nusikaltimus Libijos ginkluoto konflikto metu.¹⁷⁹ Svarbu pažymėti, kad Romos statuto 17 str. 1 dalies a punkte įtvirtinta nuostata, kad „bylą tiria arba baudžiamąją tvarką nagrinėja valstybė, kurios jurisdikcijai ji priklauso, išskyrus atvejus, kai valstybė nenori arba tikrai negali atlikti tyrimo ar nagrinėti bylos baudžiamąją tvarką.“¹⁸⁰ Remiantis šia nuostata, galime teigti, jog iš esmės imuniteto suteikimas sukilėliams, kurie įtariami padarę karo nusikaltimus, turėtų būti vertinamas kaip siekimas išvengti tarptautinės baudžiamosios atsakomybės. Valstybė, siekdama teisti asmenis, įtariamus karo nusikaltimais, privalo pateikti Tarptautiniam baudžiamajam teismui pagrįstų įrodymų, kurie patvirtintų, jog ji tikrai siekia tinkamai nagrinėti šią bylą. Tarptautinio baudžiamojo teismo kaltintoja Fatou Bensouda nurodė, kad valstybė privalo bendradarbiauti bei teikti visą informaciją, susiję su baudžiamųjų bylų nagrinėjimu nacionaliniame lygmenyje, nes tik tokiu būdu būtų galima užtikrinti teisingumą šiuo pereinamuoju Libijos valstybės laikotarpiu.¹⁸¹ Taigi galime teigti, jog Libijos Vyriausybės mėginimas suteikti imunitetą sukilėlių pajėgų kovotojams yra vertinamas kaip bandymas išvengti baudžiamosios atsakomybės. Šiuo atveju Tarptautinis baudžiamasis teismas turi jurisdikciją nagrinėti tokias bylas, nes pagal Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto 20 str. 3 dalies a punktą: „buvo siekiama tą asmenį apsaugoti nuo baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus, kurie priklauso Teismo jurisdikcijai“¹⁸².

¹⁷⁸ <http://globalciviliansforpeace.com/2012/05/05/libya-immunizes-revolutionaries-from-war-crimes-prosecution/>; prisijungimo laikas: 2012-10-02

¹⁷⁹ <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43435#.UKInpPkeJf8>; prisijungimo laikas: 2012-10-04

¹⁸⁰ Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.

¹⁸¹ Ten pat.// <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43435#.UKInpPkeJf8>; prisijungimo laikas: 2012-10-04

¹⁸² Ten pat.// Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.

4.3 NATO pajėgų

2011 m. vasario 26 dieną Jungtinių Tautų Saugumo Taryba priėmė rezoliuciją Nr. 1970 (2011), pagal kurią situacijos Libijoje sprendimą perdavė Tarptautiniam baudžiamajam teismui.¹⁸³ Ši rezoliucija numatė, kad kitoms šalims, kurios nėra Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto narėmis, netaikoma Tarptautinio baudžiamojo teismo jurisdikcija dėl visų įtariamų nusikaltimų, padarytų operacijos Libijoje metu, pagal Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliuciją.¹⁸⁴ Reikėtų pažymėti, kad aštuoniolika valstybių, kurios dalyvavo vykdant karines operacijas Libijoje, yra Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto šalys, išskyrus Katarą, Turkiją, Ukrainą, Jungtinius Arabų Emyratus bei Jungtines Amerikos Valstijas. Iš šių valstybių tik Jungtinės Amerikos Valstijos aktyviai dalyvavo oro misijos metu rengiant atakas prieš Muamaro Gadafo pajėgų kovotojus.

Kitoms septynioms valstybėms, dalyvavusioms oro atakose: Belgijai, Kanadai, Danijai, Prancūzijai, Italijai, Norvegijai bei Jungtinei Karalystei galėtų būti taikoma Tarptautinio baudžiamojo teismo jurisdikcija, jeigu būtų pagrįstų įrodymų, kad šių šalių ginkluotosios pajėgos padarė karo nusikaltimus. Pagal Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto 8 str. 1 dalį: “Teismo jurisdikcijai priklauso karo nusikaltimai, ypač jei jie yra kokio nors plano ar politikos dalis arba plataus tokių nusikaltimų masto dalis.” Siekiant asmenis nuteisti pagal Romos statutą, atakos prieš civilius asmenis ir civilių gyvenamas teritorijas turi būti tiesioginės bei tyčinės.¹⁸⁵

Remiantis nevyriausybinės organizacijos Human Rights Watch pateiktų duomenų apie oro kampaniją Libijoje analize, galime teigti, kad mažiausiai 72 žmonės buvo nužudyti oro atakų metu, kurių trečdalį sudarė vaikai iki 18 metų.¹⁸⁶ Tarptautinė humanitarinė teisė reikalauja, kad visos atakos būtų nukreiptos prieš karinius taikinius. NATO tvirtina, kad visi taikiniai iš esmės buvo kariniai. Tačiau nevyriausybinių organizacijų atliktas tyrimas paneigia šią NATO poziciją. 2011 m. balandžio 4 dieną NATO pajėgų operacijos metu buvo sunaikintas Mustafa al – Morabit gyvenamasis namas, žuvo žmona bei trys vaikai.¹⁸⁷ Pagal atliktą tyrimą nebuvo rasta jokių įrodymų, kad šis namas galėjo būti naudojamas kariniams tikslams. Remiantis liudytojo parodymais, taikiny

¹⁸³ United Nations Security Council Resolution 1970, February 26, 2011// <http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2012-10-04

¹⁸⁴ Ten pat.

¹⁸⁵ Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.

¹⁸⁶ Nato airstrike on Libya// http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya0512webwcover_0.pdf; prisijungimo laikas: 2012-10-04

¹⁸⁷ Ten pat.

galėjo būti kaimyno namas. Oficiali NATO pozicija buvo, kad vis dėlto šis namas buvo Gadafi remiančių pajėgų vadovybės mazgas, tačiau ši pozicija nebuvo detalizuota.

2011 m. balandžio 11 dieną Bani Valid mieste, kuris nutolęs 170 km. į pietvakarius nuo Tripolio, NATO oro atakos metu žuvo penki žmonės. Šiuo atveju Human Rights Watch atstovai rado GBU – 12 bombą su lazeriniu taikikliu ir kariško stiliaus žieminių palatą.¹⁸⁸ Tai galėtų sudaryti prielaidas, kad šis civilis objektas buvo naudojamas Gadafi remiančių pajėgų siekiant maskuoti galimus karinius taikinius.

2011 m. rugsėjo 25 dieną Sirtoje oro atakos metu žuvo trys moterys bei keturi vaikai. Rastos tuščios amunicijos dėžutės. Remiantis turimais duomenimis, šių dėžučių priklausomybė nebuvo nustatyta. Apie įvykdytą planuotą ataką NATO pajėgo nepateikė konkrečių detalesnių duomenų.

Pagrindinis tarptautinės humanitarinės teisės principas yra civilinių asmenų imunitetas bei atskyrimo principas. Konflikto šalys yra įpareigosotos visada atskirti civilius ir kombatantus. Tiesioginės karinės atakos galimos tik prieš kitus karinius taikinius. Tyčinės atakos prieš civilius bei civilių gyvenamas teritorijas yra draudžiamos.¹⁸⁹ Tarptautinė humanitarinė teisė taip pat draudžia nesirenkamojo pobūdžio atakas, kada yra neįmanoma atskirti karinių ir civilių objektų.¹⁹⁰ Kariniai objektai apima: „tokius objektus, kurie savo prigimtimi, padėtimi, tikslu suteikti karinį pranašumą bei kurio visiškas arba dalinis sunaikinimas, užėmimas arba neutralizavimas, pagal tuo metu egzistuojančias aplinkybes suteiktų karinį pranašumą“.¹⁹¹ Komunikacijos įrenginiai, kurie naudojami kariniams tikslams gali būti laikomi atakų taikiniu. Civilių gyvenamoji vieta negali būti teisėtu kariniu taikiniu, išskyrus kuomet ji yra naudojama kariniams tikslams.¹⁹² Civiliai yra saugomi nuo puolimo, kol jie tiesiogiai nedalyvauja kariniuose veiksmuose. Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto vadove¹⁹³ įtvirtinti keturi kriterijai, kuriais remiantis civilių veiksmus galima kvalifikuoti tiesiogiai dalyvaujančiais kovos veiksmuose. Pirmasis kriterijus numato, kad veiksmas turėtų būti priešingas karinei operacijai arba sukelti mirtį, sužalojimą asmenims bei objektams, kurie yra saugomi nuo tiesioginių atakų. Antrasis kriterijus nurodo, kad turėtų būti tiesioginis priežastinis ryšys tarp veiksmo ir šiuo veiksmu sukeltos žalos. Trečiasis kriterijus

¹⁸⁸ Ten pat.

¹⁸⁹ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas), sudarytas 1977 m. birželio 8 d.// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1909.

¹⁹⁰ Ten pat..

¹⁹¹ Ten pat.

¹⁹² ICRC, Customary International Humanitarian Law, rule 146// http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule146; prisijungimo laikas: 2012-10-04

¹⁹³ Interpretative guidance of the notion: Direct Participation in hostilities// <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-10-04

nurodo, kad šis veiksmas turėtų suteikti karinį pranašumą vienai šaliai, tačiau būti žalingas kitai (belligerent nexus). Svarbu pažymėti, kad civiliai netenka jiems teikiamos apsaugos tik tuo laiku, kada jie tiesiogiai dalyvauja karo veiksmuose.

Vertėtų detaliau paanalizuoti atskirų NATO oro operacijų metu padarytus tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus, nulėmusius civilių žūties.

2011 m. birželio 19 d Souk al – Jumeje, Tripolyje, oro antskrydžio metu žuvo penki civiliai asmenys. Pagal Human Rights Watch pateiktą ataskaitą, nebuvo rasta jokių įrodymų, jog sunaikintame gyvenime name buvo ginklų, amunicijos ar kitos įrangos, kuri galėjo nurodyti, kad objektas buvo naudojamas kariniams tikslams.¹⁹⁴ Buvo analizuojamos vietovės palydovinės nuotraukos, padarytos birželio 7 – 10 dieną, kurios neparodė jokio karinio aktyvumo. Dėl šio įvykio NATO oficialiai pareiškė, jog šio pastato sunaikinimas buvo karinė klaida, kurią nulėmė ginklų sistemos gedimas. Taigi šiuo atveju svarbu atlikti detalesnį incidento tyrimą ir išsiaiškinti ginklų sistemos gedimo priežastis, siekiant nustatyti atsakingus asmenis.

2011 m. rugsėjo 16 dieną Sirtoje oro kampanijos metu žuvo du civiliai asmenys. Pagal pateiktus duomenis, prieš kelias dienas Muamarą Gadafi remiančios pajėgos išdėstė snaiperius ant civilių gyvenamųjų namų, siekiant pristabdyti sukilėlių pajėgų veržimąsi.¹⁹⁵ Svarbu pažymėti, kad snaiperių dislokavimas ant stogo galėtų civilį objektą paversti teisėtu kariniu taikiniu, tačiau atakuojant šį taikinį turėtų būti atsižvelgiama, ar pastato sunaikinimas sukels neproporcingą žalą civiliams lyginant su gautu kariniu pranašumu. Pagal pateiktus duomenis, iš esmės sunaikinus civilį objektą nebuvo gautas ženklus karinis pranašumas, nes oro antskrydžio metu Gadafi pajėgų snaiperių ant minėto objekto nebuvo. Taipogi palydovinės nuotraukos, darytos operacijos dieną, nenurodė jokio karinio aktyvumo.

2011 m. rugsėjo 23 dieną Gurdabiya mieste oro atakų metu žuvo trys civiliai.¹⁹⁶ Taikiny buvo civilis objektas, namas, kuris priklausė Gidwar šeimai. Pagal pateiktus duomenis, nebuvo rasta jokių įrodymų, kad šis objektas galėtų būti laikomas kariniu. Netoli namo buvo rasta viena karinė uniforma bei du 14,5 mm. šoviniai. Taikiny buvo pasirinktas dėl to, kad ūkis priklausė Salem Ahmed Salem Salem Omar, kuris buvo Libijos karinių pajėgų narys. Reikėtų pažymėti, kad atakos metu jo nebuvo namuose. NATO pajėgos dėl šio incidento nepateikė jokios informacijos. Vertinant šios operacijos teisėtumą, pagal turimus duomenis, yra akivaizdu, kad NATO pajėgos nesiėmė visų būtinų atsargumo priemonių, siekiant užtikrinti civilių saugumą. Šiuo aspektu reikšminga tai, jog prieš vykdant operaciją turėjo būti patvirtinta, kad taikiny iš tiesų yra minėtame

¹⁹⁴ Ten pat.// <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya0512webwcover.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-10-06

¹⁹⁵ Ten pat.// <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya0512webwcover.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-10-06

¹⁹⁶ Ten pat.// <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya0512webwcover.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-10-06

objekte. Taip pat svarbu įvertinti įgytą karinį pranašumą ir sukeltą žalą civiliams. Akivaizdu, kad šios operacijos metu žala civiliams nebuvo proporcinga įgytai karinei naudai.

Vykdamas karines operacijas kovojančios šalys privalo užtikrinti civilių gyventojų bei civilių objektų apsaugą nuo karo veiksmų. Šalys yra įpareigos imtis visų reikiamų priemonių, siekiant išvengti bei minimalizuoti atsitiktinę žalą, sukliamą civiliams, jų sužeidimą, civilių objektų sugadinimą. Tarptautinė humanitarinė teisė nedraudžia ginkluotų susirėmimų civilių gyvenamose teritorijose, tačiau civilių buvimas šiose teritorijose lemia didesnę įpareigojimą kovojančioms šalims imtis priemonių, siekiant sumažinti civilių patiriamą žalą. Tai apima vengimą dislokuoti karinių objektų gausiai civilių gyvenamose teritorijose, nenaudojimą civilių siekiant apsaugoti karinius taikinius.¹⁹⁷ Valstybės privalo ne tik laikytis tarptautinės humanitarinės teisės nustatytų reikalavimų, tačiau jos taip pat privalo naudotis savo įtaka siekiant nutraukti pažeidimus.¹⁹⁸ Valstybės yra įpareigos iširti įtariamus rimtus humanitarinės teisės pažeidimus, padarytus jos ginkluotųjų pajėgų narių. Karo nusikaltimų atveju, valstybės privalo patraukti baudžiamojom atsakomybėn atsakingus asmenis.¹⁹⁹ Valstybės taip pat turėtų bendradarbiauti siekiant tirti karo nusikaltimus. Valstybė, kuri yra atsakinga už karo įstatymų pažeidimą, yra įpareigota sumokėti pilną reparaciją dėl patirtų nuostolių ar sužeidimų.²⁰⁰

NATO oro misijos tyrime išryškėjo tam tikros problemos, nes yra ganėtinai sunku nustatyti, kada puolančios pajėgos veikė laikydamosios tarptautinės humanitarinės teisės numatytų standartų bei ėmėsi visų būtinų atsargumo priemonių, siekiant minimalizuoti civilių patiriamą žalą, kadangi pateikti duomenys yra prieštaringi. Įpareigojimas konflikto šalims iš esmės reiškia, kad kombatantai turėtų imtis visų būtinų priemonių, siekiant patvirtinti, kad taikiniai iš tiesų yra kariniai, o ne civiliai. Kovos priemonės ir metodai turėtų būti pasirinkti tokie, kad keltų kuo mažesnę žalą civiliams. Įgytas karinis pranašumas turi viršyti civilių netektis. Atakos, kurios netenkina šių kriterijų, privalo būti atšauktos arba laikinai suspenduotos.

Svarbu pažymėti, kad vien faktas, jog civiliai žuvo ar buvo sužeisti oro atakos metu, nebūtinai reiškia, kad ši oro ataka pažeidė tarptautinės humanitarinės teisės numatytus standartus. Šiuo aspektu yra svarbu, jog būtų laikomasi minėtų atsargumo priemonių. Vertinant NATO oro misijos analizės duomenis yra ganėtinai sudėtinga daryti kategoriškas išvadas, jog NATO pajėgos nesilaikė būtinų atsargumo priemonių, siekiant išvengti civilių asmenų mirčių. NATO pajėgos

¹⁹⁷ Ten pat.

¹⁹⁸ Ten pat.// 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas), sudarytas 1977 m. birželio 8 d.// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1909.

¹⁹⁹ ICRC, Customary International Humanitarian Law, rule 158// http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter44_rule158; prisijungimo laikas: 2012-10-04

²⁰⁰ ICRC, Customary International Humanitarian Law, rule 150, http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter42_rule150; prisijungimo laikas: 2012-10-04

turėtų atlikti nepriklausomą ir nešališką tyrimą dėl humanitarinės teisės pažeidimų oro kampanijos Libijoje metu. NATO turėtų pateikti daugiau informacijos dėl atakų, nukreiptų prieš karinius taikinius, kurie sukėlė civilių asmenų sužalojimus bei mirtis.

NATO pajėgų padarytus tarptautinius nusikaltimus turėtų nagrinėti Tarptautinis baudžiamasis teismas, tačiau čia kyla problema, ar šis teismas turėtų jurisdikciją nagrinėti tokius nusikaltimus, remiantis Saugumo Tarybos rezoliucijos Nr. 1970 (2011) 6 paragrafe numatyta išimtimi, kad valstybių, kurios nėra Statuto narės, atžvilgiu Tarptautinis baudžiamasis teismas neturi jurisdikcijos.²⁰¹ Šia jurisdikcijos išimtimi galėtų pasinaudoti Jungtinės Amerikos Valstijos, kadangi ji nėra ratifikavusi Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto. Šiuo aspektu egzistuoja dvi skirtingos pozicijos.

Vienos pozicijos šalininkai teigia, kad ši rezoliucijos nuostata yra ganėtinai aiški ir nenumato jokių išimčių. Jie remiasi dviem tarptautiniais precedentais. Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiai Jugoslavijai atsisakė nagrinėti kaltinimus NATO dėl civilių mirčių oro kampanijos Kosovo metu. Komiteto, nustatyto peržvelgti NATO bombardavimo kampanijos prieš Federalinę Jugoslavijos Respubliką ataskaitoje dėl civilių aukų teigiama, kad „nors žala didelė, tačiau ji nėra aiškiai neproporcinga“.²⁰² 2006 m. Tarptautinis baudžiamasis teismas atsisakė nagrinėti įtariamus karo nusikaltimus, padarytus Irake koalicijos pajėgų. Tarptautinio baudžiamojo teismo kaltintojas Luis Moreno Ocampo teigė, jog teismas nagrinės tik rimtus tarptautinės teisės pažeidimus, kurių nesugebės tinkamai išspręsti nacionaliniai teismai.²⁰³ Šiuo atveju pirmenybė buvo numatyta nacionalinių teismų jurisdikcijai.

Kitos pozicijos šalininkai teigia, jog Saugumo Taryba, priimdama rezoliuciją Nr. 1970 (2011) iš esmės siekė apriboti Tarptautinio baudžiamojo teismo jurisdikciją *ratione personae* atžvilgiu. Šis ribojimas prieštarauja Romos statuto 13 strp. b daliai, kuri nurodo, kad teismas gali vykdyti savo jurisdikciją bet kurio 5 straipsnyje numatyto nusikaltimo atveju „situacijoje, kai dėl vieno ar kelių tokių nusikaltimų padarymo į prokurorą kreipiasi Saugumo Taryba, vadovaudamasi Jungtinių Tautų Organizacijos Chartijos VII skyriumi.“²⁰⁴ Pagal šią nuostatą Tarptautinis baudžiamasis teismas nagrinėja situacijas, o ne individualias bylas, kurios yra susiję su viena konflikto puse. Romos statutai nesuteikia Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai teisės peržiūrėti teismo

²⁰¹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2012-10-15

²⁰² Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia// <http://www.icty.org/sid/10052#IVB4>; prisijungimo laikas: 2012-10-15

²⁰³ <http://teachers.colonelby.com/krichardson/Grade%2012/Carleton%20-%20Int%20Law%20Course/Week%2012/OcampoTurnsDownIraqCase.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-10-15

²⁰⁴ <http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romefra.htm>; prisijungimo laikas: 2012-10-15

jurisdikcijos *in media res*.²⁰⁵ Pirmasis statuto straipsnis numato, kad „Teismo jurisdikciją ir jo veiklą reglamentuoja šio Statuto nuostatos“.

Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoje Nr. 1970 (2011) numatyta išimtinė jurisdikcija yra priešinga tarptautiniams teisiniams jurisdikcijos principams, įskaitant teritorinę jurisdikciją. Pagal šią jurisdikciją suvereni valstybė gali patraukti baudžiamojom atsakomybėn asmenis, kurie padarė nusikaltimus jos teritorijoje. Jurisdikcijos ribojimas valstybėms, kurios nėra Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto narėmis, kaltinamoms karo nusikaltimais Libijoje, iš esmės užkerta kelią trečiųjų šalių teismams kaltinti tokius asmenis pagal universalios jurisdikcijos principą. Panašios jurisdikcijos taikymo taisyklės buvo nustatytos perduodant situacijos sprendimą Darfure Tarptautiniam baudžiamajam teismui.²⁰⁶

Šis jurisdikcijos nustatymas kelia nemažai tarptautinių teisinių problemų bei sukuria dvigubus standartus valstybėms, kurios yra Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto narėmis bei valstybėms, kurios nebūdamos statuto narėmis galėtų išvengti tarptautinės baudžiamosios atsakomybės.

²⁰⁵ <http://opiniojuris.org/2012/05/19/can-the-icc-prosecute-nato-for-war-crimes-committed-in-libya/>; prisijungimo laikas: 2012-10-15

²⁰⁶ UN Security Council Resolution 1593 (2005),// <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8351.doc.htm>; prisijungimo laikas: 2012-10-15

Išvados

1. Atliktame Libijos konflikto tyrime matyti, kad egzistuoja trys savarankiški Libijos konflikto etapai: civilių riaušės, netarptautinis ginkluotas konfliktas bei koegzistuojantis tarptautinis ginkluotas konfliktas. Šių etapų išskyrimą lėmė skirtingas konflikto intensyvumo ir organizuotumo lygis bei trečiųjų šalių įsikišimas į konfliktą.
2. Išanalizavus Libijos konfliktui taikytiną teisę, galime pagrįstai teigti, jog pirmajame konflikto etape taikoma tarptautinė žmogaus teisių teisė, nes konfliktas netenkino būtinų kriterijų, siekiant jį pripažinti netarptautiniu ginkluotu konfliktu. Antrajame konflikto etape taikoma Ženevos konvencijų 3 bendrasis straipsnis, II papildomas protokolai bei paprotinė teisė. Trečiajame etape egzistuoja du savarankiški ginkluoti konfliktai. Tarptautiniam ginkluotam konfliktui taikoma 4 Ženevos konvencijos bei I papildomas protokolai, paprotinė tarptautinė humanitarinė teisė. Netarptautinio ginkluoto konflikto situacijoje taikoma Ženevos konvencijų bendrasis 3 straipsnis, II papildomas protokolai bei paprotinė teisė.
3. Pagal Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas Nr. 1970 (2011) ir Nr. 1973 (2011), NATO pajėgų įsikišimas į konfliktą nelėmė jo internacionalizacijos, nes iš esmės siekė suvaldyti Libijos konfliktą, nutraukiant civilių asmenų žudynes. Egzistavo du atskiri ginkluoti konfliktai tarp Gadafo Vyriausybinių pajėgų ir NATO (tarptautinis ginkluotas konfliktas) bei Gadafo Vyriausybinių pajėgų ir sukilėlių (netarptautinis ginkluotas konfliktas). Rezoliucijomis nebuvo siekiama aktyviai remti kurią nors vieną iš konflikto pusių.
4. Vertinant humanitarinės intervencijos, pagal Saugumo Tarybos rezoliucijas, teisėtumą pabrėžtina tai, jog nors eksplicitiškai rezoliucija nenurodė režimo pakeitimo galimybės, tačiau analizuojant rezoliucijos tekstą galima daryti išvadą, kad režimo pakeitimas galėtų būti vertinamas kaip priemonė, kuri būtina siekiant užtikrinti civilių asmenų teises.
5. Libijos konflikto metu Gadafi remiančios pajėgos yra įtariamoms padarę nusikaltimus žmoniškumui bei karo nusikaltimus. Iš atlikto tyrimo matyti, kad Muamarą Gadafi remiančios pajėgos naudojo kankinimus, žaginimus, tyčinės bei nesirenkamojo pobūdžio atakas nukreiptas prieš civilius asmenis. Asmenys, atsakingi už šias veikas, turėtų būti patraukti tarptautinėn baudžiamojon atsakomybėn.
6. Sukilėlių pajėgos ginkluoto konflikto metu taip pat yra įtariamoms pažeidę tarptautinės humanitarinės teisės numatytus reikalavimus, draudžiančius kankinimus bei kitą žmogaus orumą žeminantį elgesį, sužeistųjų Gadafo pajėgų kovotojų žudymą. Dėl šių

nusikaltimų atsakomybė numatyta Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto 8 straipsnyje. Nacionalinės pereinamosios tarybos priimtas įstatymas, kuris suteikė imunitetą sukilėlių pajėgų kovotojams dėl karinių veiksmų, atliktų po vasario 17 dienos, vertintinas neigiamai, nes šiuo įstatymu siekiama apsaugoti asmenis, įtariamus karo nusikaltimais, nuo baudžiamosios atsakomybės.

7. Atlikus NATO oro kampanijos teisinį tyrimą, pastebime, kad NATO pajėgos bombardavimų metu dažnai nesilaikė tarptautinėje humanitarinėje teisėje įtvirtinto civilių ir karinių objektų atskyrimo principo, atakos dažnai buvo nukreipiamos prieš civilius objektus, kurie nebuvo naudojami kariniams tikslams. Pastebima tendencija, jog NATO pajėgos vengė atlikti detalius incidentų tyrimus bei pateikė ganėtinai mažai informacijos. Šiuo atveju siūlytina, kad NATO detaliam išnagrinėtų visus incidentus, kurie susiję su civilių asmenų mirtimis oro kampanijos metu.

Literatūros sąrašas

Tarptautiniai dokumentai:

1. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija „Dėl sužeistųjų ir ligonių padėties veikiančiose armijose pagerinimo“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1905.
2. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija „Dėl sužeistųjų, sergančiųjų ir skęstančiųjų ginkluotųjų pajėgų narių jūrose padėties pagerinimo“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1906.
3. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija „Dėl elgesio su karo belaisviais“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1907.
4. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija „Dėl civilių apsaugos karo metu“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1908.
5. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomas protokolai „Dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolai)“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1909.
6. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų papildomas protokolai „Dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolai)“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 63-1910.
7. Jungtinių Tautų Chartija// Valstybės žinios. 2002, Nr. 15-557.
8. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3288.
9. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3290.
10. 1984 m. Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą// Valstybės žinios. 2006, Nr. 80-3141.
11. Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 49-2165.
12. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1973 (2011)// <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>;
prisijungimo laikas: 2012-09-11
13. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1970 (2011)// <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>;
prisijungimo laikas: 2012-09-16
14. Human Right Committee, ICCPR General Comment No. 6: Article 6 (Right to Life), 30 April 1982 // <http://www.unhcr.org/refworld/docid/45388400a.html>; prisijungimo laikas: 2012-08-22

15. Pilloud C. Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva conventions of 12 August 1949// International Committee of the Red Cross. Geneva, 1987. P.1345.
16. Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda//
http://www.icls.de/dokumente/ictr_statute.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-26
17. Statute of the Special Court for Sierra Leone//
<http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=uClnd1MJeEw%3D&>; prisijungimo laikas: 2012-09-26
18. UN Human Rights Committee, General Comment No. 29, U.N. Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.11 (31 Aug. 2001)//
<http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrc29.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-27
19. U.N. Office of the High Commissioner of the Human Rights Council, Report of the High Commissioner under Human Rights Council Resolution S-15/1, 50, U.N. Doc. A/HRC/17/45 (7 Jun. 2011)//
http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Full_Report_1112.pdf;
20. UN General Assembly, Res. 2675 (XXV)//
<http://daccess-ddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/349/40/IMG/NR034940.pdf?OpenElement>;
prisijungimo laikas: 2012-10-02
21. UN Security Council, Res. 752//
<http://daccess-ods.un.org/TMP/7147861.71913147.html>; prisijungimo laikas: 2012-10-02
22. UN Res. 819//
<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f2bc28.html>; prisijungimo laikas: 2012-10-02
23. Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia//
<http://www.icty.org/sid/10052#IVB4>; prisijungimo laikas: 2012-10-15
24. Organisation of the Islamic Conference, Final Communiqué Issued by the Emergency Open Ended Ministerial Meeting of the OIC Executive Committee on the Alarming Developments in Libyan Jamahiriya (Mar. 19, 2011)//
http://www.oicoci.org/topic_detail.asp?t_id=5057; prisijungimo laikas: 2012-09-16
25. UN Security Council Resolution 1593 (2005)//

<http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8351.doc.htm>; prisijungimo laikas: 2012-10-15

Specialioji literatūra:

26. ICRC, “Libya: urgent to apply the rules of war” News Release 11/53, 10 March 2011//
<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/news-release/2011/libya-news-2011-03-10.htm>; prisijungimo laikas: 2012-09-10
27. Bassiouni’s Commission Report on Libya//
http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.44_AUV.pdf
prisijungimo laikas: 2012-08-26
28. Junod S. Additional protocol II : History and Scope//
<http://www.wcl.american.edu/journal/lawrev/33/junod.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-10
29. Zegveld L. The Accountability of Armed Opposition Groups in International Law, Cambridge Studies in International and Comparative Law, UK, 2002.
30. Jean-Marie Henckaerts & Louise Doswald-Beck, Customary International Humanitarian Law: Volume 1: Rules (International Committee of the Red Cross, Cambridge University Press, 2009)//
<http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-11
31. Cullen, The Concept of Non- International Armed Conflict in International Humanitarian Law: A Study on Thresholds of Applicability, Thesis, University College, Galway,//
http://books.google.lt/books?id=3hmUiXNdQJwC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false; prisijungimo laikas: 2012-09-12
32. Stewart J.G. ‘Towards a Single Definition of Armed Conflict in International Humanitarian Law: a Critique of Internationalized Armed Conflict’, International Review of the Red Cross, Vol. 85, No. 850//
http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_850_stewart.pdf;
33. Seisun S. The problems of Arming Libyan rebels, Yale journal of International law//
<http://yalejournal.org/2011/04/the-problems-of-arming-the-libyan-rebels-2>; prisijungimo laikas: 2012-09-14

34. Fitzgerald S. Military intervention in Libya: Humanitarian Assistance or inevitable Regime Change// [http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%202017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20\(Final%20Version\).pdf](http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%202017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20(Final%20Version).pdf);
prisijungimo laikas: 2012-09-14
35. Schmitt M. Wings over Libya: The no fly zone in legal perspective // <http://www.yjil.org/docs/pub/o-36-schmitt-wings-over-libya.pdf>; prisijungimo laikas 2012-09-16
36. Schoville R. The Libyan Intervention: Legality and Lessons// <http://law.marquette.edu/facultyblog/2011/10/23/the-libya-intervention-legality-and-implications-part-i>; prisijungimo laikas 2012-09-16
37. Payandeh M. The United Nations, Military Intervention, and Regime change in Libya. Virginia journal of International law// http://www.vjil.org/assets/pdfs/vol52/issue2/Payandeh_Post_Production.pdf
[prisijungimo data 2012-09-16](#)
38. Malekian F. The Homogeneity of International Criminal Court with Islamic Jurisprudence// International Criminal Law Review. Volume 9, Number 4, 2009. P.595-621.
39. Evans G. From Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect// https://www.fh-muenster.de/humanitaere-hilfe/downloads/Evans_-_Responsibility_To_Protect.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-14

Tarptautinių teismų praktika:

40. Situation in the Libyan Arab Jamahi, ICC-01/11, Prosecutor's Application Pursuant to Article 58 as to Muammar Mohammed Abu Minya Gaddafi, Saif Al-Islam Gaddafi and Abdullah Al-Senussi, Indictment (May 16, 2011)// <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc1073503.pdf>; prisijungimo laikas 2012-09-07
41. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai sprendimas *Prosecutor v. Tadic* (Trial Chamber)// <http://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-tsj70507JT2-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-09
42. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai sprendimas *Prosecutor v. Limaj*//

- <http://www.icty.org/x/cases/limaj/tjug/en/lim-tj051130-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-09
43. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai sprendimas 2008-07-10 byloje *Prosecutor v. Boskoski*, Case No. IT- 04-82, Judgment (Trial Chamber)//
<http://www.unhcr.org/refworld/country,,ICTY,,MKD,4562d8b62,48ac30e22,0.html>;
prisijungimo laikas: 2012-09-09
44. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai sprendimas 1995-10-02 byloje *Prosecutor v. Tadic*, Jurisdiction Decision, (Appeals Chamber)//
<http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>; prisijungimo laikas 2012-09-09
45. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai sprendimas 2008-04-03 *Prosecutor v. Haradinaj et al.* (Trial Judgment), IT-04-84-T//
<http://www.unhcr.org/refworld/docid/48ac3cc82.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-09
46. Tarptautinio Teisingumo Teismo patariamoji nuomonė 2004-06-07 byloje *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*//
<http://www.icj-cij.org/docket/files/131/1671.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-10
47. Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas 2005-12-19 byloje *Democratic Republic of the Congo v. Uganda*//
<http://www.icj-cij.org/docket/files/116/10455.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-10
48. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai sprendimas 1998-12-10 byloje *Prosecutor v. Furundzija*, Trial Chamber, //
<http://www.icty.org/x/cases/furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-10-02

Kiti šaltiniai:

49. Libya of tomorrow. What hopes for human rights?//
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/007/2010/en/65e2d9ca-3b76-4ea8-968f-5d76e1591b9c/mde190072010en.pdf>; prisijungimo laikas 2012-08-16
50. Libya: Amnesty International's Concerns in the Light of Recent Legal Reforms (Index: MDE 19/02/91)//
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/002/1991/en/aa01c370-f943-11dd-92e7-c59f81373cf2/mde190021991en.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-17

51. Libya: Gross human rights violations amid secrecy and isolation (Index: MDE 19/08/97)//
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/008/1997/en/d29afd8c-ea7c-11dd-b05d-65164b228191/mde190081997en.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-17
52. Libya: Further information on political detention //
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/003/1992/en/3d8dc123-ed8b-11dd-95f6-0b268ecef84f/mde190031992en.pdf> prisijungimo laikas: 2012 -08-18
53. Libya: Gross human rights violations amid secrecy and isolation (Index: MDE 19/08/97)//
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/008/1997/en/d29afd8c-ea7c-11dd-b05d-65164b228191/mde190081997en.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-19.
54. Libya: June 1996 killings at Abu Salim prison//
<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya2003.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-19
55. Libya: Gross human rights violations amid secrecy and isolation (Index: MDE 19/08/97)//
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/008/1997/en/d29afd8c-ea7c-11dd-b05d-65164b228191/mde190081997en.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-08-20
56. Libya: Arrests, Assaults in Advance of Planned Protests, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 16, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/02/16/libya-arrests-assaults-advance-planned-protests>;
prisijungimo laikas: 2012-08-23
57. Libya: Security Forces Fire on 'Day of Anger' Demonstrations, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 17, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/02/17/libya-security-forces-fire-day-anger-demonstrations>; prisijungimo laikas: 2012-08-24
58. Libyan Protester Shot Dead By Security Forces, AMNESTY INTERNATIONAL, Feb. 17, 2011//
<http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/libyan-protester-shot-dead-security-forces>;
59. Death Toll Mounts as Libyan Security Forces Target Protesters, AMNESTY INTERNATIONAL, Feb. 18, 2011//
<http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/death-toll-mounts-libyan-security-forces-target-protesters-2011-02-18>; prisijungimo laikas: 2012-08-25

60. Libya: Security Forces Kill 84 Over Three Days, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 18, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/02/18/libya-security-forces-kill-84-over-three-days>;
prisijungimo laikas: 2012-08-26
61. Libya: governments Should Demand End to Unlawful Killings, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 20, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings>; prisijungimo laikas: 2012-08-27
62. Libyan Leader Must End Spiraling Killings, AMNESTY INTERNATIONAL, Feb. 20, 2011//
<http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/libyan-leader-must-end-spiraling-killings-2011-02-20>; prisijungimo laikas: 2012-08-28
63. Libya: Campaign of Enforced Disappearances Must End, AMNESTY INTERNATIONAL, Mar. 29, 2011//
<http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/libya-campaign-enforced-disappearances-must-end-2011-03-29>; prisijungimo laikas 2012-08-29
64. Libya: Commanders Should Face Justice for Killings, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 22, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/02/22/libya-commanders-should-face-justice-killings>;
prisijungimo laikas: 2012-08-30
65. Libya: Security Forces Fire on Protesters in Western City, HUMAN RIGHTS WATCH, Feb. 26, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/02/26/libya-security-forces-fire-protesters-western-city>;
prisijungimo laikas: 2012-08-30
66. African Union Must Back Up Condemnation With Action, AMNESTY INTERNATIONAL, Feb. 23, 2011//
<http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/african-union-must-back-condemnation-action-2011-02-23>; prisijungimo laikas: 2012-08-31
67. Founding Statement of the Interim Transitional National Council (TNC), Benghazi, Libya, 5 March 2011//
<http://www.ntclibya.org/english/founding-statement-of-the-interim-transitional-national-council>; prisijungimo laikas: 2012-09-01
68. UN: Suspension from Rights Body Further Isolates Libya, HUMAN RIGHTS WATCH, Mar. 1, 2011//

- <http://www.hrw.org/news/2011/03/01/un-suspension-rights-body-further-isolates-libya>;
prisijungimo laikas: 2012-09-02
69. Qaddafi: “Thousands” Will Die if West Intervenes, CBS NEWS WORLD, Mar. 2, 2011//
<http://www.cbsnews.com/stories/2011/03/02/501364/main20038183.shtml>; prisijungimo laikas: 2012-09-04
70. Libyan Paramedics Targeted by Pro-Gaddafi Forces, AMNESTY INTERNATIONAL, Mar. 4, 2011//
<http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/libyan-paramedics-targeted-pro-gaddafi-forces-2011-03-04>; prisijungimo laikas: 2012-09-05
71. Libya: Freed Detained Journalists, HUMAN RIGHTS WATCH, Mar. 23, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/03/23/libya-free-detained-journalists>;prisijungimo laikas 2012-09-07
72. Libya: Immediately Release Woman who Alleged Rape, HUMAN RIGHTS WATCH, Mar. 28, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/03/28/libya-immediately-release-woman-who-alleged-rape>; prisijungimo laikas: 2012-09-07
73. Libya: Government Use of Landmines Confirmed, HUMAN RIGHTS WATCH, Mar. 30, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/03/30/libya-government-use-landmines-confirmed>;
prisijungimo laikas: 2012-09-07
74. Libya: Indiscriminate Attacks Kill Civilians, HUMAN RIGHTS WATCH, Apr. 17, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/04/17/libya-indiscriminate-attacks-kill-civilians>;
prisijungimo laikas 2012-09-07
75. Libya: Journalists Killed in Misrata, HUMAN RIGHTS WATCH, Apr. 20, 2011//
<http://www.hrw.org/news/2011/04/20/libya-journalists-killed-misrata>;prisijungimo laikas: 2012-09-07
76. Libya: Attacks Against Misratah Residents Point to War Crimes, AMNESTY INTERNATIONAL, May 5, 2011//
<http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/report/libya-attacks-against-misratah-residents-pointwar-crimes-2011-05-05>; prisijungimo laikas: 2012-09-07

77. Libya: Rocket Attacks on Western Mountain Towns, HUMAN RIGHTS WATCH, May. 26, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/05/27/libya-rocket-attacks-western-mountain-towns>; prisijungimo laikas: 2012-09-07
78. Libya: Disappearances in the Besieged Nafusa Mountain as Thousands Seek Safety in Tunisia, AMNESTY INTERNATIONAL, May 27, 2011// <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/020/2011/en/aed13a1a-07b4-434b-bb28-0c0aa1d53069/mde190202011en.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-07
79. Both Sides in Libya Conflict Must Protect Detainees From Torture, AMNESTY INTERNATIONAL, Aug. 25, 2011// <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE19/030/2011/en/8b092171-37e9-44fb-a798-26e709fda41f/mde190302011en.pdf>; prisijungimo laikas 2012-09-07
80. Libya: Evidence Suggests Khamis Brigade Killed 45 Detainees, HUMAN RIGHTS WATCH, Aug. 28, 2011// <http://www.hrw.org/news/2011/08/29/libya-evidence-suggests-khamis-brigade-killed-45-detainees>; prisijungimo laikas: 2012-09-07
81. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/30/arming-libya-rebels-america-warned>; prisijungimo laikas: 2012-09-14
82. <http://www.sfgate.com/news/article/Libyan-rebels-NATO-coordinate-attack-on-Tripoli-2334650.php>; prisijungimo laikas: 2012-09-14
83. Fahim, Kareem. "Anti-Qaddafi Fighters Are Accused of Torture."// <http://www.nytimes.com/2011/10/01/world/africa/anti-qaddafi-fighters-are-accused-of-torture.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-15
84. African Union, Communiqué: Meeting of the AU High-Level Ad Hoc Committee on Libya, (Mar. 19, 2011)// <http://tinyurl.com/442kltf>; prisijungimo laikas: 2012-09-16
85. The Goal in Libya Is Not Regime Change, N. Y. TIMES (Mar. 23, 2011)// <http://tinyurl.com/3oyyqzm>; (Interview with Amr. Moussa, Ex-Secretary General of the Arab) prisijungimo laikas: 2012-09-16
86. Latin America Condemns US/UN Invasion of Libya, COTO REPORT (Mar. 22, 2011, 9:16 AM)// <http://tinyurl.com/3s6ecxx>; prisijungimo laikas: 2012-09-16
87. Putin Downplays Alleged Tiff with Medvedev over Libya, INT'L BUS. TIMES (Mar. 22, 2011)// <http://tinyurl.com/3gmxfx7>; prisijungimo laikas: 2012-09-16
88. https://s3.amazonaws.com/PHR_Reports/Libya-WitnessstoWarCrimes-Aug2011.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-22
89. UN investigator opens Libya torture probe, CBC News, 9 Mar. 2011//

- <http://www.cbc.ca/news/world/story/2011/03/09/libya-torture-030911.html>;
prisijungimo laikas: 2012-09-22
90. <http://www.reuters.com/article/2011/05/02/us-libya-warcrimes-idUSTRE7417VU20110502>; prisijungimo laikas: 2012-09-23
91. <http://www.icc-cpi.int/Menu/ICC/Situations+and+Cases/Situations/ICC0111/Related+Cases/ICC0111011/ICC01110111.htm>; prisijungimo laikas: 2012-09-23
92. Constitutional Proclamation [Libyan Arab Jamahiriya] 11 Dec. 1969, art. 31(c)//
<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b5a24.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-23
93. Amnesty International submission to the UN Universal Periodic Review (Nov.–Dec. 2010)//
http://www.hrw.org/en/node/11480/section/7#_ftn45; prisijungimo laikas: 2012-09-25
94. Colum Lynch, Muammar Qaddafi's Viagra War, Turtle Bay, 28 Apr. 2011//
http://turtlebay.foreignpolicy.com/posts/2011/04/28/moammar_qaddafis_viagra_war;
95. Karen Leigh, Rape in Libya: The Crime that Dare Not Speak its Name, Time Magazine, 9 Jun. 2011//
<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2076775,00.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-24
96. Portia Walker, More than 1,000 Libyans Missing from Misrata, The Washington Post, 4 Jun. 2011//
http://www.washingtonpost.com/world/middle-east/more-than-1000-libyans-missing-from-misrata/2011/05/30/AGmuw2IH_story.html; prisijungimo laikas: 2012-09-27
97. Lisa Schlein, People in Battle-Torn Libya Facing Critical Shortages, Voice of America, 7 Jun. 2011//
<http://www.voanews.com/english/news/People-in-Battle-Torn-Libya-Facing-Critical-Shortages-123354293.htm>; prisijungimo laikas: 2012-09-27
98. Law No. 20 of 1991 //
<http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/SERIAL/55306/65707/F837648216/LBY55306.PDF>
; prisijungimo laikas: 2012-09-27
99. John F. Burns, Libyan Officials Threaten to Use 'Human Shields', New York Times, 16 May 2011//
<http://www.nytimes.com/2011/05/17/world/africa/17libya.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-27
100. Gadhafi could face rape charges, international prosecutor says, CNN, 29 Jun. 2011//

<http://www.cnn.com/2011/WORLD/africa/06/28/libya.war/index.html>; prisijungimo laikas: 2012-09-27

101. Mary Fitzgerald, Frontline surgeon says morale of anti-Gadafy forces high, Irish Times, 7 Jun. 2011//

<http://www.irishtimes.com/newspaper/world/2011/0607/1224298498069.html>;
prisijungimo laikas: 2012-09-30

102. Misrata Fighting Killed Estimated 12 a Day-WHO, Reuters, 27 May 2011//

<http://af.reuters.com/article/libyaNews/idAFLDE74Q12120110527>; prisijungimo laikas: 2012-09-30

103. Human Rights Watch, Libya: Militias Terrorizing Residents of 'Loyalist' Town, 30 October 2011//

<http://www.hrw.org/news/2011/10/30/libya-militias-terrorizing-residents-loyalist-town>;
prisijungimo laikas: 2012-10-02

104. [http://teachers.colonelby.com/krichardson/Grade%2012/Carleton%20-](http://teachers.colonelby.com/krichardson/Grade%2012/Carleton%20-%20Int%20Law%20Course/Week%2012/OcampoTurnsDownIraqCase.pdf)

[%20Int%20Law%20Course/Week%2012/OcampoTurnsDownIraqCase.pdf](http://teachers.colonelby.com/krichardson/Grade%2012/Carleton%20-%20Int%20Law%20Course/Week%2012/OcampoTurnsDownIraqCase.pdf);
prisijungimo laikas: 2012-10-15

105. <http://opiniojuris.org/2012/05/19/can-the-icc-prosecute-nato-for-war-crimes-committed-in-libya/>; prisijungimo laikas: 2012-10-15

Santrauka

Šiame magistro baigiamajame darbe nagrinėjama tema „Libijos ginkluoto konflikto (2011 – 2012) tarptautiniai teisiniai aspektai“. Baigiamojo darbo tikslas – įvertinti Libijos ginkluotą konfliktą pagal tarptautinės teisės normas.

Pirmajame baigiamojo darbo skyriuje pateikiama Libijos konflikto faktų apžvalga. Analizuojamos Libijos konflikto priežastys bei nurodoma chronologinė įvykių eiga. Išryškintas Libijos ginkluotųjų pajėgų siekis nuslopinti sukilimą žiauriomis priemonėmis, ypatingą dėmesį skiriant tarptautinės teisės pažeidimams.

Antrajame skyriuje apžvelgiami atskiri Libijos konflikto etapai taikytinos teisės aspektu. Libijos konflikto transformacija analizuojama remiantis tarptautinės humanitarinės teisės normomis bei Tarptautinių teismų praktika. Analizės pagrindu pateikiamas atskirų konflikto etapų tarptautinis teisinis vertinimas. Akcentuojama trečiosios šalies intervencija į konfliktą bei šalių teisinio statuso pokyčiai.

Trečiajame skyriuje aptariami humanitarinės intervencijos į Libiją probleminiai aspektai. Pateikiamas intervencijos vertinimas pagal Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas. Šiame skyriuje identifikuojamos pagrindinės humanitarinės intervencijos problemos bei nurodomi galimi jų sprendimo būdai.

Ketvirtajame skyriuje analizuojami Libijos ginkluoto konflikto šalių padaryti tarptautiniai nusikaltimai. Tarptautiniai nusikaltimai vertinami pagal Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto nuostatas. Šiame skyriuje taip pat išryškintos tarptautinės teisinės atsakomybės problemos.

Rašant baigiamąjį darbą buvo naudotasi tarptautiniais dokumentais, užsienio autorių mokslinės literatūros šaltiniais bei remtasi Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai praktika ginkluotų konfliktų srityje.

Summary

Following master thesis analyses international legal aspects of the armed conflict in Libya (2011 – 2012). The goal of the graduation paper is to evaluate Libyan armed conflict in terms of international law.

In the first chapter, the timeline of Libyan armed conflict is discussed. The main roots of conflict and the chronological events are also included into this chapter. Libyan armed conflict

legal analysis emphasizes the suppression of the rebellion. The most important issue is stressed to be the violations of international law.

Second chapter overviews the multifaceted progression of the Libyan armed conflict. The transformation of Libyan armed conflict is estimated according to international humanitarian law and case law. The applicability of international law norms is also the subject of this chapter. The third states intervention into existing armed conflict is prerequisite for the legal status changes of the parties.

In the third chapter the main issues of humanitarian intervention are discussed. According to the legal analyses of the United Nations resolutions, the main problems of humanitarian intervention in Libya are identified and suggestions are presented.

In the fourth chapter international crimes committed by parties are overviewed. International crimes committed by parties are estimated according to the Rome Statute of International Criminal Court. International criminal responsibility issues are also included into this chapter.

The main sources, used in the graduation paper, were international documents, foreign literature and case law of the International Criminal Tribunal for former Yugoslavia.

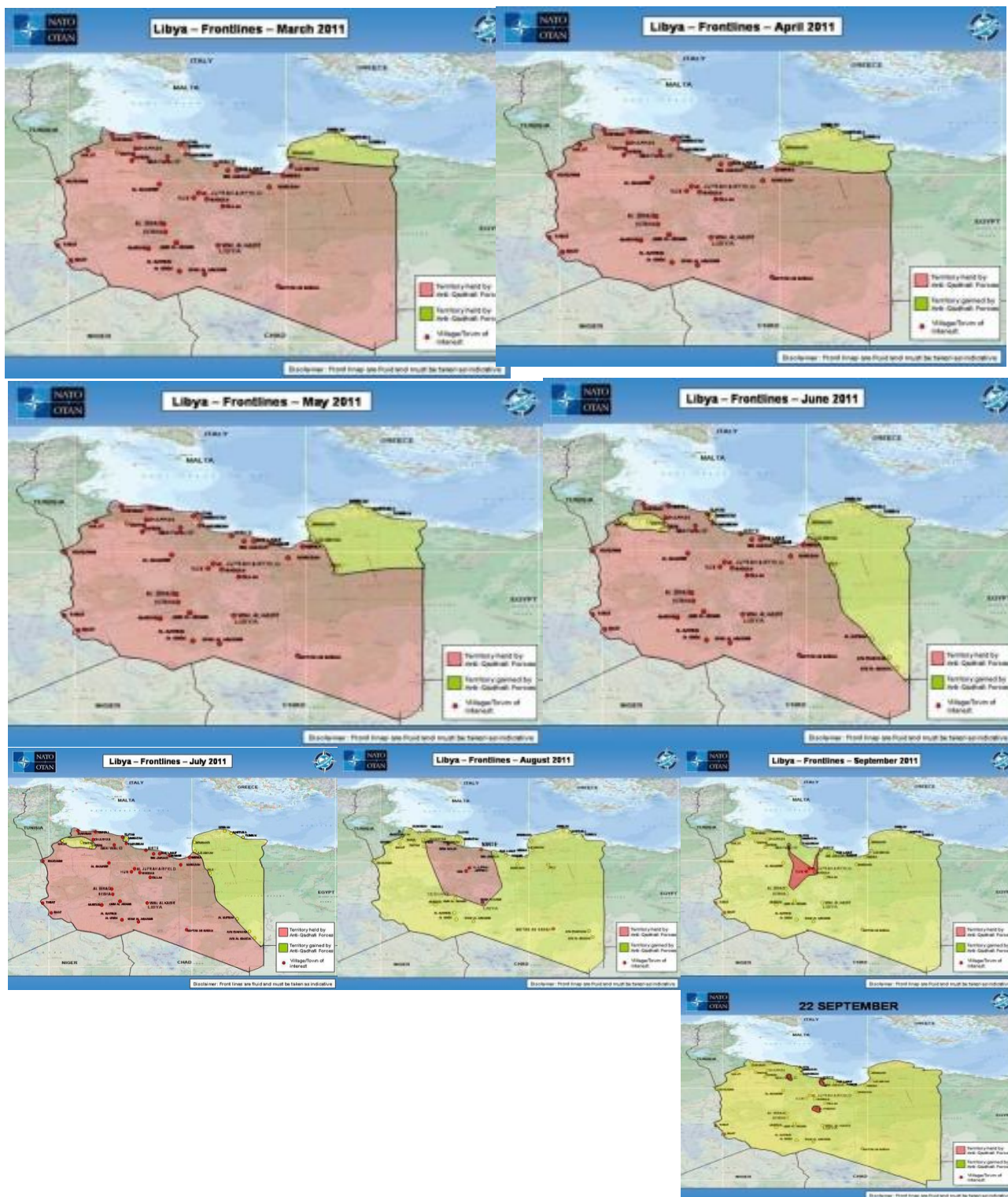
Protestai prieš Muamaro Gadafio valdymą 2011 m. vasario mėnesį.

Šaltinis: <http://thethinkingfishtank.wordpress.com/2011/02/27/violence-is-not-the-answer;>

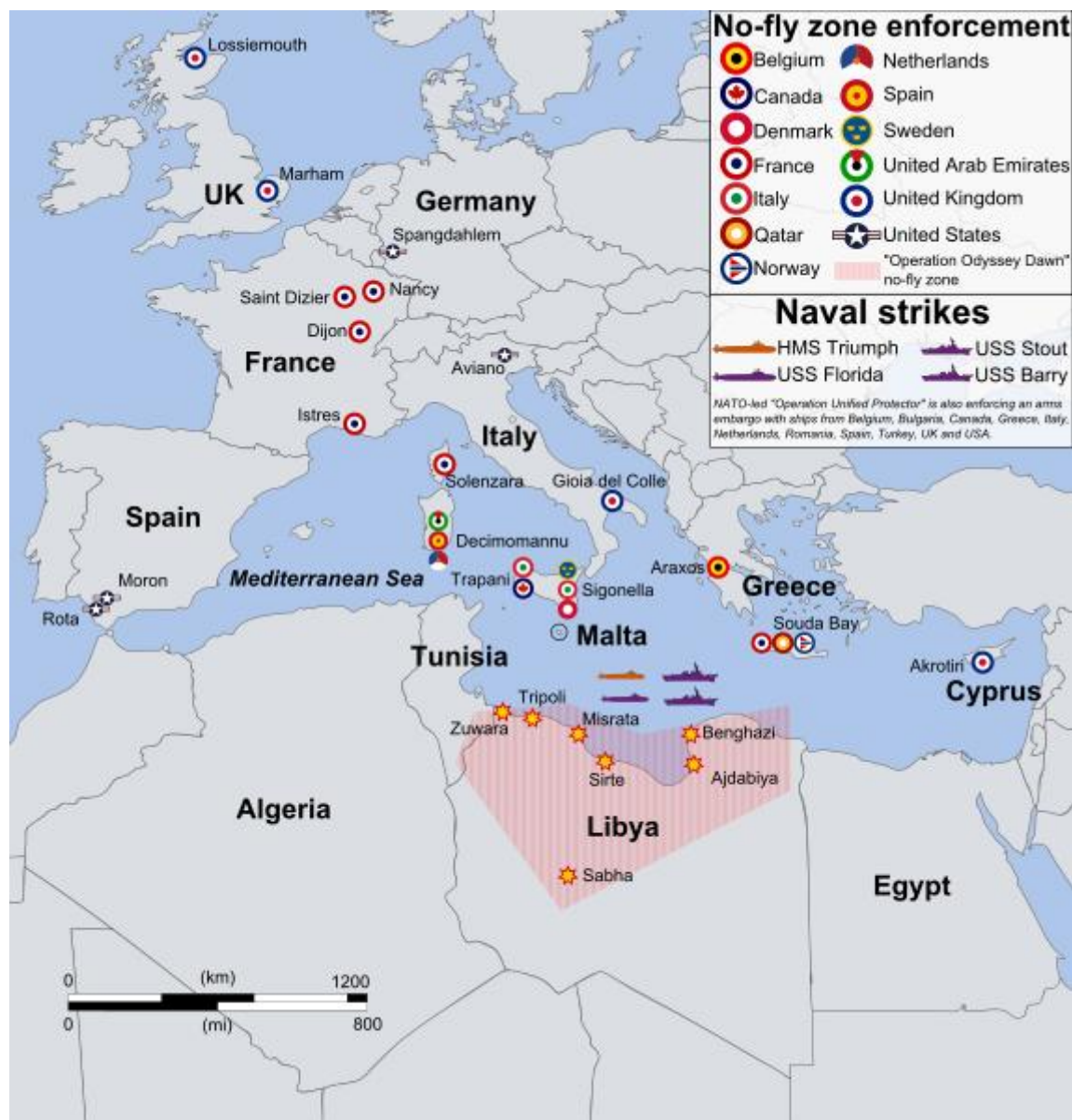
2. priedas

Libijos konflikto eiga 2011 m. kovo – rugsėjo mėnesiais, atspindinti sukilėlių įgytos šalies teritorijos dalies didėjimą.

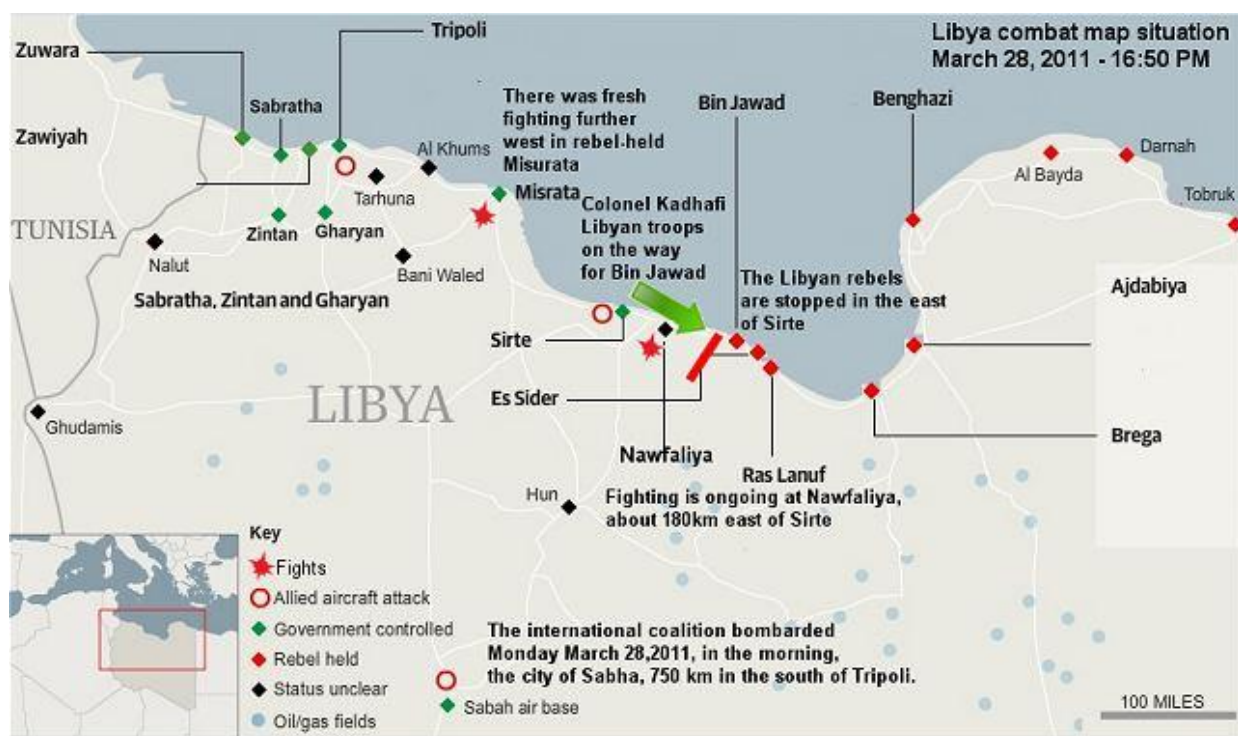
Šaltinis: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war.htm>;

Neskraidymo zona Libijoje, pagal Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliuciją Nr. 1973
(2011)

Šaltinis: http://en.wikipedia.org/wiki/2011_military_intervention_in_Libya;

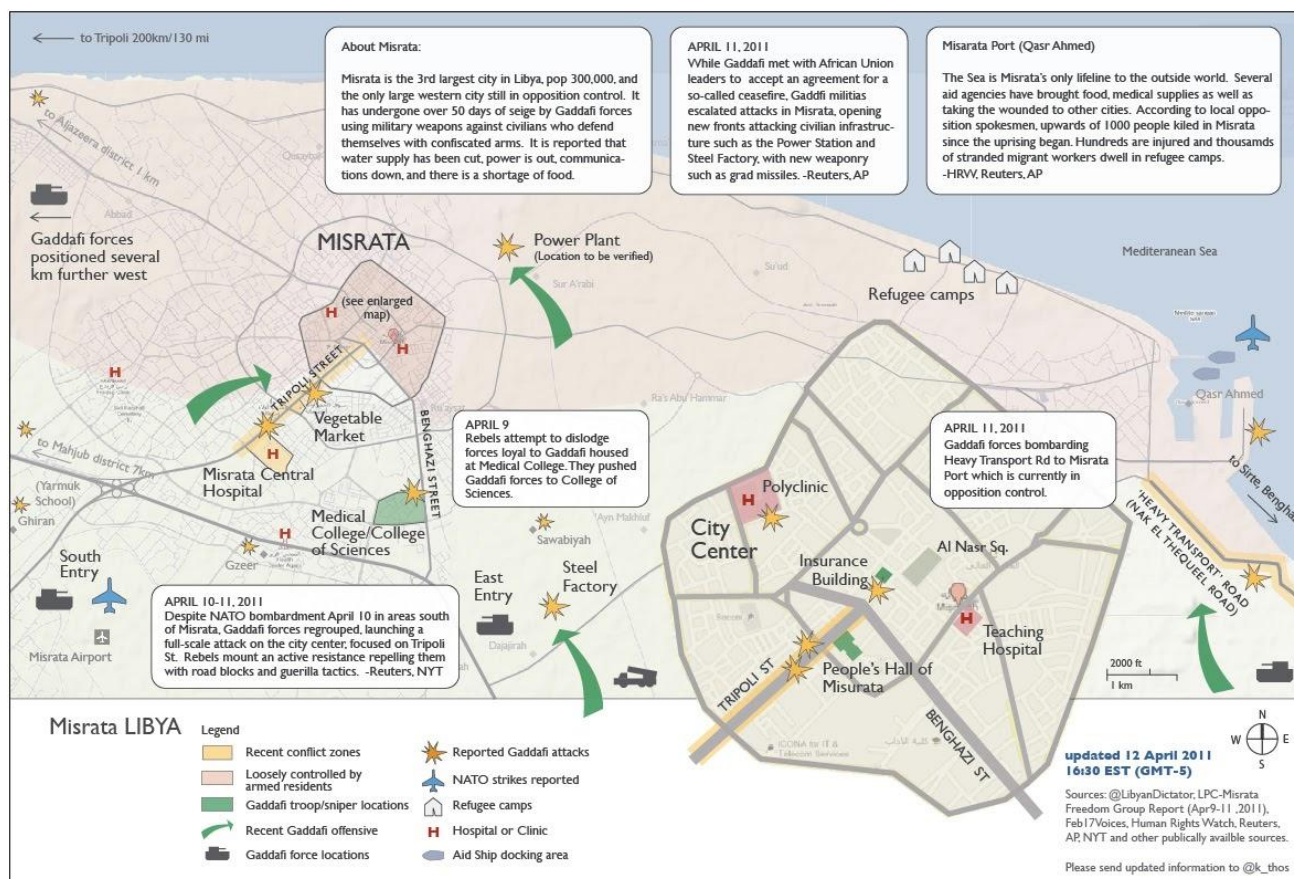
Tarptautinis ginkluotas konfliktas Libijoje 2011 m. kovo mėn.

Šaltinis:

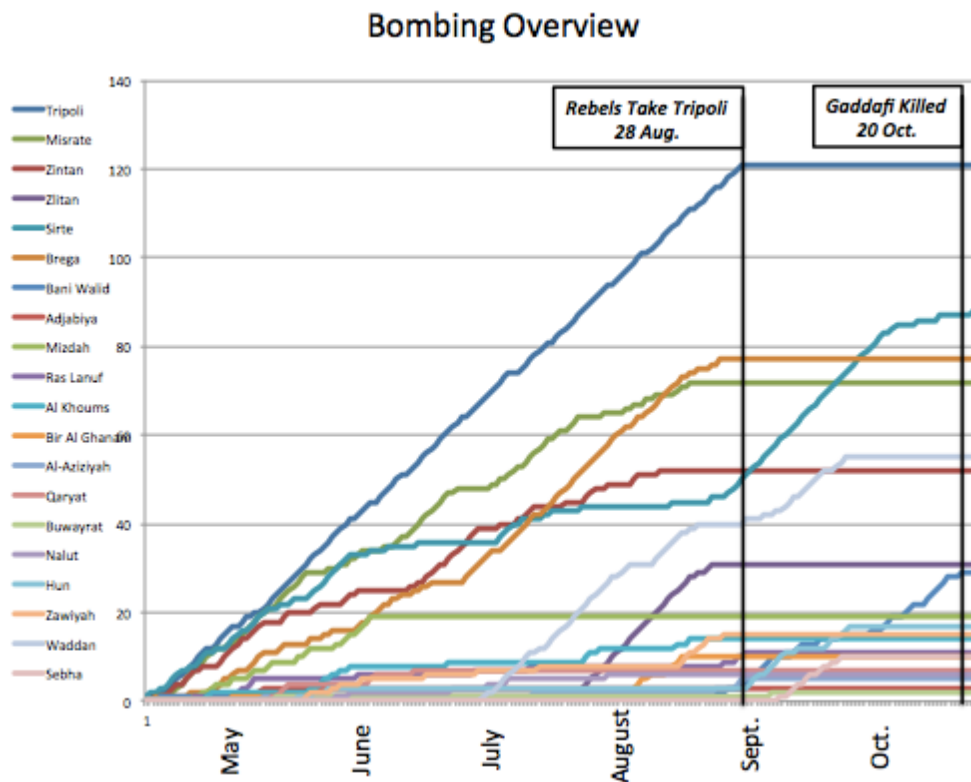
http://www.armyrecognition.com/libya_conflict_day_by_day_news_pictures_video_uk/libyan_rebels_are_stopped_by_gaddafis_forces_100_km_east_of_the_the_city_of_sirte_2803119.html;

Misratos miesto (trečio didžiausio Libijos miesto) žemėlapis, nurodantis susirėmimus tarp Gadafi remiančių pajėgų ir sukilėlių 2011 m. balandžio mėnesį.

Šaltinis: <http://warincontext.org/2011/04/17/misrata-the-new-sarajevo;>

NATO oro misijos apžvalga 2011 m. gegužės – spalio mėnesiais, atspindinti ryšį su sukilėlių įgytų miestų kontrole.

Šaltinis: [http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%202017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20\(Final%20Version\).pdf](http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%202017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20(Final%20Version).pdf);

Libijos režimo žlugimas 2011 m. spalio mėnesį.

Šaltinis:

http://www.silive.com/news/index.ssf/2011/10/gadhafi_reported_captured_poss.html;

Elektroninio pašto adresas: mantas.navaruckis@gmail.com